

УКРАЇНСЬКА МОВА

**Дорожня карта навчання за підручником
«Українська мова»
для 5 класу закладів загальної середньої освіти
під час апробації у 2026/2027 н. р.**

Тернопіль – 2026

УДК 373.5.016:811.161.2(072)

Семенов О., Калинич О., Дятленко Т., Гарюнова Ю. Дорожня карта навчання за підручником «Українська мова» для 5 класу закладів загальної середньої освіти (1 семесстр), що допущений до використання в освітньому процесі під час апробації у 2026/2027 н. р. Тернопіль : Астон, 2026. 93 с.

У дорожній карті схарактеризовано концепцію, зміст і методичний апарат підручника «Українська мова. 5 клас» (Олеся Калинич, Олена Семенов, Тетяна Дятленко, Юлія Гарюнова, 2026), допущеного до використання в освітньому процесі для апробації у 2026/2027 н. р. (1 семестр). Розкрито відповідність підручника вимогам Державного стандарту базової середньої освіти та навчальній програмі «Українська мова. 5–6 класи» (2026), окреслено компетентнісний потенціал, групи обов’язкових результатів навчання, наскрізні вміння й ціннісні орієнтири. Подано методичні рекомендації щодо роботи з підручником під час апробації, організації навчальної діяльності, формувального оцінювання, рефлексії та фіксації педагогічних спостережень.

ЗМІСТ

Передмова	
Відповідність Державному стандарту базової середньої освіти	
Розвиток читацької грамотності з урахуванням підходів, суголосних рамковим засадам PISA	
Відповідність навчальній програмі «Українська мова. 5–6 класи» для ЗЗСО (2026)	
Орієнтири до календарного планування уроків української мови в 5 класі	
Концепція підручника та авторська діяльнісна модель. Принципи й наукові підходи	
Навігація сторінками підручника: рубрики, піктограми, лепбук та е-лепбук	
Параграф: структура і перебіг	
Робота з текстом, медіатекстом та інформацією	
Компетентнісно орієнтовані вправи і завдання	
Цифрова етика, безпека й академічна доброчесність	
Формувальне оцінювання і рефлексія	
Тематичні маршрути за розділами підручника	
Методичні орієнтири для вчителя / вчительки	
Навчальна програма	

Передмова

П'ятий клас – важливий етап у шкільному житті дитини, початок адаптаційного циклу базової середньої освіти. Учні й учениці входять у новий освітній простір, опановують нові способи навчальної діяльності й взаємодії, розширюють досвід роботи з текстом та інформацією, вчаться самостійніше мислити, висловлювати власну позицію, співпрацювати й відповідально діяти в реальному та цифровому середовищі.

Особливе місце в цьому процесі належить українській мові. Вона є не лише навчальним предметом, а й засобом пізнання світу й себе, спілкування та самовираження, носієм історичної пам'яті й культури, важливим чинником української громадянської ідентичності та суспільної єдності.

Підручник «Українська мова. 5 клас» створено відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти та навчальної програми «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (Олена Семеног, Тетяна Дятленко, Юлія Гарюнова, Олесь Калинич, 2026). Його зміст і методичний апарат спрямовано на формування компетентного мовця, читача / читачки й учасника / учасниці комунікації. Теоретичний матеріал поєднано з роботою над текстами й медіатекстами, мовними дослідженнями, словниковою роботою, творчими й компетентнісно орієнтованими завданнями, мовленнєвими ситуаціями, проєктною діяльністю, розвитком критичного мислення, уміння конструктивно керувати емоціями, взаємодіяти з іншими та здійснювати самооцінювання.

Важливою особливістю підручника є діяльнісна спрямованість навчання. Учні й учениці не лише засвоюють мовні поняття та правила, а читають, слухають, досліджують, порівнюють, ставлять запитання, аргументують, редагують, взаємодіють з іншими, створюють власні усні, письмові й цифрові тексти. Така логіка діяльності відповідає авторській моделі «Читаю → Досліджую → Осмислюю → Спілкуюся → Створюю».

Методичний апарат підручника підтримує самостійну навчальну діяльність учнівства. Система рубрик і піктограм допомагає зорієнтуватися в характері навчальної дії; лепбук та е-лепбук – систематизувати мовний і мовленнєвий матеріал, створювати власні аудіо- й відеопродукти; «Картка пам'яті» та **рефлексивний щоденник** / «Щоденник мандрівника» – здійснювати самооцінювання, рефлексувати над результатами навчання й усвідомлювати власний поступ.

Дорожня карта покликана допомогти вчителю / вчительці побачити цю систему цілісно: співвіднести вимоги Державного стандарту й навчальної програми з конкретними розділами, параграфами, текстами, вправами, рубриками та мовленнєвими продуктами підручника;

добирати види діяльності відповідно до потреб класу; організовувати формувальне оцінювання та рефлексію.

Оскільки підручник проходить апробацію, дорожня карта виконує також функцію методичного супроводу педагогічного спостереження та **допомагає** звернути увагу на доступність і доцільність навчального матеріалу, зрозумілість інструкцій, ефективність системи вправ і рубрик, відповідність обсягу матеріалу навчальному часу, мотиваційний потенціал текстів і завдань, можливості диференціації та особливості використання цифрових ресурсів. Водночас дорожня карта – це *система методичних орієнтирів і можливих навчальних маршрутів*, що дає вчителю / вчительці змогу творчо організовувати освітній процес, а учневі й учениці – усвідомлювати власний поступ у навчанні.

ВІДПОВІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОМУ СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Підручник «**Українська мова. 5 клас**» створено відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти. Зміст і методичний апарат ґрунтуються на сучасних підходах до мовно-літературної освітньої галузі й охоплюють теоретичний матеріал, завдання різного рівня складності, дослідницькі вправи, творчі проєкти, мовленнєві ситуації, завдання для розвитку критичного мислення, емоційного інтелекту та самооцінювання.

Навчальну програму «**Українська мова. 5–6 класи**» для закладів загальної середньої освіти (2026), відповідно до якої укладено підручник, розроблено з урахуванням вимог Державного стандарту базової середньої освіти та Типової освітньої програми для 5–9 класів. Мета навчання української мови узгоджується з метою мовно-літературної освітньої галузі й спрямована на формування **компетентного мовця, читача / читачки й учасника / учасниці комунікації**, здатного / здатної вільно, доречно, етично й відповідально використовувати українську мову в навчанні, повсякденному житті, культурному, громадському й цифровому середовищі.

Зміст і методичний апарат підручника забезпечують реалізацію компетентнісного, діяльнісного, текстоцентричного та особистісно орієнтованого підходів. Учні й учениці сприймають і аналізують усну, текстову, графічну та цифрову інформацію; читають і слухають з розумінням; висловлюють та аргументують власні думки; досліджують мовні явища; користуються словниками, довідковими й цифровими ресурсами; створюють власні усні, письмові та мультимедійні продукти; взаємодіють у парах і групах; здійснюють самооцінювання та рефлексію.

Таке структурування навчальної діяльності забезпечує реалізацію визначених Державним стандартом груп результатів мовно-літературної освітньої галузі, які конкретизовано в навчальній програмі та послідовно реалізовано в системі завдань підручника.

ГРУПИ ОБОВ'ЯЗКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

У навчальній програмі очікувані результати навчання співвіднесено з обов'язковими результатами мовно-літературної освітньої галузі Державного стандарту за допомогою відповідних індексів. У системі індексації простежуються чотири групи результатів – [6 МОВ 1...], [6 МОВ 2...], [6 МОВ 3...], [6 МОВ 4...].

Наприклад, уже у вступному розділі поєднано результати, пов'язані з усною взаємодією, сприйманням почутої інформації та аргументуванням власної позиції, а також із роботою з текстом: визначенням порушених проблем, осмисленням здобутої інформації, розрізненням головної й другорядної інформації, фактів і суджень.

Група	Основна спрямованість	Як реалізовано в підручнику
ГР1	Сприймання й використання усної інформації, усна взаємодія з іншими особами в різних комунікативних ситуаціях	слухання; відповіді на запитання; діалог і полілог; обговорення; дискусія; аргументування власної позиції; усне представлення результатів; рубрики «Спілкуймося», «Працюймо разом»
ГР2	Сприймання, аналіз, інтерпретація та критичне оцінювання інформації в текстах різних видів і медіатекстах	читання з розумінням; визначення теми й основної думки; пошук і структурування інформації; розрізнення фактів і суджень; робота з надійними джерелами; рубрика «Вдумливо читаймо й аналізуймо»
ГР3	Створення, оформлення й удосконалення власних письмових і цифрових висловлень відповідно до мети, адресата й ситуації спілкування	створення й редагування текстів; есе, описи, розповіді, повідомлення, запрошення, інтерв'ю, дописи; цифрова взаємодія; рубрики «Твори сміливо й вільно!», «Мовленнєвий практикум»
ГР4	Дослідження мовлення та мовних явищ, використання мовних знань для вдосконалення власного мовлення і мовної творчості	спостереження, порівняння, класифікація; мовні мінідослідження; робота зі словниками; редагування; встановлення закономірностей; рубрики «Пригадаймо! Запам'ятаймо!», «Скарби мови», «Зверни увагу!»

Групи результатів у підручнику реалізуються комплексно. Одна вправа або система завдань до тексту може забезпечувати досягнення кількох результатів: учень / учениця сприймає й аналізує текст (**ГР2**), обговорює його зміст та аргументує власну позицію (**ГР1**), створює письмове або цифрове висловлення (**ГР3**), досліджує функціонування певного мовного явища (**ГР4**). Така інтегрованість відповідає діяльнісній логіці навчальної програми.

Під час апробації доцільно спостерігати, наскільки система завдань підручника забезпечує реалізацію всіх чотирьох груп результатів, чи достатньо представлені відповідні види навчальної діяльності, чи

зрозумілі вони учням і ученицям та чи дають змогу застосовувати мовні знання в навчальних, комунікативних і життєвих ситуаціях.

РОЗВИТОК ЧИТАЦЬКОЇ ГРАМОТНОСТІ З УРАХУВАННЯМ ПІДХОДІВ, СУГОЛОСНИХ РАМКОВИМ ЗАСАДАМ PISA

У підручнику ураховано концептуальні підходи до формування читацької грамотності. Робота з текстами спрямована не лише на відтворення змісту прочитаного, а й на пошук потрібної інформації, її розуміння та інтерпретацію, зіставлення відомостей, критичне осмислення, розрізнення фактів і суджень, формулювання висновків та використання здобутої інформації в нових навчальних і життєвих ситуаціях.

У вступному розділі, зокрема, учні ознайомлюються з поняттями «факт» і «судження», визначають, які з поданих текстів містять фактичну інформацію, а які – судження, та зіставляють їх за допомогою діаграми Вена. Такі завдання формують уміння розрізняти інформацію й оцінні висловлення, зіставляти відомості та обґрунтовувати власні висновки.

Напрямок роботи з інформацією	Реалізація в підручнику
Знаходження інформації	пошук ключових слів і потрібних відомостей; відповіді на запитання; робота зі словниками, довідковими та цифровими ресурсами
Розуміння та інтерпретація	визначення теми й основної думки, пояснення змісту, формулювання висновків, установлення зв'язків між частинами тексту, формулювання висновків
Аналіз і зіставлення інформації	порівняння текстів і відомостей; робота з таблицями, схемами, діаграмами, візуальною та цифровою інформацією
Критичне осмислення й оцінювання	розрізнення фактів і суджень, перевірка інформації за надійними джерелами; аналіз доречності й переконливості висловлювання
Використання інформації	створення власних висловлень, повідомлень, діалогів, дописів, інтерв'ю, творчих і мультимедійних продуктів

Окрему увагу приділено критичному читанню. Наприклад, під час опрацювання тексту про словниковий запас, молодіжний сленг і роль художньої літератури в збагаченні мовлення учні визначають нову й важливу для себе інформацію, з'ясовують значення незнайомих слів і висловів, за потреби звертаються до словників, формулюють запитання до тексту та використовують здобуту інформацію в подальшій комунікативній діяльності.

Важливим складником читацької грамотності є робота з довідковою та цифровою інформацією. Учні й учениці користуються словниками,

QR-кодами та додатковими матеріалами, звертаються до надійних джерел, зіставляють відомості й використовують їх для виконання конкретних навчальних завдань. Така робота формує звичку не лише знаходити інформацію, а й уточнювати та перевіряти її.

Навчальний матеріал підручника послідовно переводить учня / ученицю від сприймання й осмислення інформації до створення власного продукту. Наприклад, у творчому завданні «Мій перший блог» учні створюють короткий допис на обрану тему, добирають заголовок, звернення до читачів, основну частину й завершальну фразу; у завданні «Блогер слова» використовують опрацьовану лексику для створення й обґрунтування власного повідомлення.

Узагальнено логіку роботи з інформацією в підручнику представимо так:

ЗНАХОДЖУ → РОЗУМІЮ → ЗІСТАВЛЯЮ → ОЦІНЮЮ → РОБЛЮ ВИСНОВОК → ВИКОРИСТОВУЮ

Під час апробації доцільно простежити, наскільки завдання до текстів спонукають учнів і учениць переходити від буквального розуміння до пошуку, інтерпретації, зіставлення та критичного осмислення інформації; чи вміють вони розрізняти факти й судження, користуватися надійними джерелами, аргументувати власні висновки та використовувати здобуту інформацію для розв'язання навчальних і життєвих завдань та створення власних висловлень.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДРУЧНИКА. НАСКРІЗНІ ВМІННЯ

Зміст підручника «Українська мова. 5 клас» спрямовано на формування ключових компетентностей і наскрізних умінь, визначених Державним стандартом базової середньої освіти. Провідною для курсу української мови є компетентність вільного володіння державною мовою. Водночас система текстів і медіатекстів, мовленнєвих ситуацій, дослідницьких і творчих вправ, проєктів, роботи зі словниками та цифровими ресурсами створює умови для розвитку всіх ключових компетентностей.

Ключові компетентності та їх реалізація в підручнику

Ключова компетентність	Як реалізується в підручнику
Вільне володіння державною мовою	слухання, читання, говоріння, письмо; створення й редагування усних і письмових висловлень; дотримання мовних норм; добір мовних засобів відповідно до мети й ситуації спілкування
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	опосередковано – через роботу зі словами іншомовного походження, усвідомлення міжмовних зв'язків, користування словниками, уважне ставлення до значення й походження слова
Математична компетентність	робота зі схемами, таблицями й алгоритмами; класифікація мовних явищ; встановлення логічних зв'язків; перетворення текстової інформації в графічну
Компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій	робота з науково-популярними текстами; спостереження, порівняння, формулювання припущень і висновків; встановлення причинно-наслідкових зв'язків
Інноваційність	мовні експерименти; дослідницькі й проєктні завдання; пошук нестандартних способів розв'язання проблем; створення цифрових і мультимедійних продуктів
Екологічна компетентність	тексти й комунікативні завдання, пов'язані з довкіллям, відповідальною поведінкою, взаємодією людини і природи
Інформаційно-комунікаційна компетентність	QR-коди, електронні словники й цифрові ресурси; пошук, добір і перевірка інформації; робота з медіатекстами; цифровий етикет; безпечна й відповідальна онлайн-комунікація
Навчання впродовж життя	постановка навчальних цілей; планування діяльності; робота з картками пам'яті, лепбуком та е-лепбуком; самоконтроль, самооцінювання й рефлексія
Громадянські та соціальні компетентності	усвідомлення ролі державної мови; культура діалогу й полілогу; робота в парах і групах; аргументована згода / незгода; взаємоповага й відповідальна мовленнєва поведінка
Культурна компетентність	художні й фольклорні тексти; прислів'я, приказки, фразеологізми; історія та культура слова; українська культурна пам'ять і мовна ідентичність

Підприємливість і фінансова грамотність	планування діяльності; вибір і аргументування рішень; створення проєктів, повідомлень та інших комунікативних продуктів
--	---

Домінують такі компетентності, як вільне володіння державною мовою, інформаційно-комунікаційна, культурна, громадянські та соціальні компетентності, а інші формуються інтегровано через зміст текстів, способи роботи з інформацією та характер навчальних завдань.

НАСКРІЗНІ ВМІННЯ

- читати з розумінням;
- висловлювати власну думку в усній і письмовій формі;
- критично й системно мислити;
- логічно обґрунтовувати позицію;
- діяти творчо та виявляти ініціативу;
- конструктивно керувати емоціями;
- оцінювати ризики й приймати рішення;
- розв’язувати проблеми;
- співпрацювати з іншими.

Наскрізні вміння формуються у процесі виконання конкретних навчальних дій: робота з текстами й медіатекстами розвиває читання з розумінням, критичне й системне мислення; проблемні запитання та дискусії – уміння логічно обґрунтовувати позицію; творчі й дослідницькі завдання – ініціативність і здатність розв’язувати проблеми; мовленнєві ситуації та групова робота – уміння співпрацювати, конструктивно керувати емоціями й приймати відповідальні рішення.

Під час апробації важливо простежити, як запропоновані в підручнику тексти, вправи й навчальні ситуації реально спонукають учнів і учениць не лише відтворювати мовні знання, а й застосовувати їх для аналізу інформації, розв’язання проблем, аргументування власної позиції, співпраці та створення власних мовленнєвих продуктів.

ВІДПОВІДНІСТЬ НАВЧАЛЬНИЙ ПРОГРАМИ «УКРАЇНСЬКА МОВА. 5–6 КЛАСИ» (2026)

Навчальну програму «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (2026) розроблено відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти та Типової освітньої програми для 5–9 класів. Програма реалізує авторську концепцію навчання української мови в адаптаційному циклі базової середньої освіти.

Мета навчання української мови узгоджується з метою мовно-літературної освітньої галузі й спрямована на формування компетентного мовця, читача / читачки й учасника /учасниці комунікації, здатного /здатної вільно, доречно, етично й відповідально використовувати українську мову в навчанні, повсякденному житті, культурному, громадському й цифровому середовищі.

У підручнику «Українська мова. 5 клас» положення програми реалізовано через систему текстів і медіатекстів, мовних спостережень, дослідницьких і творчих завдань, комунікативних ситуацій, роботу зі словниками й цифровими ресурсами, парну та групову взаємодію, створення усних, письмових і мультимедійних продуктів.

Авторська діяльнісна модель програми

**ЧИТАЮ → ДОСЛІДЖУЮ → ОСМИСЛЮЮ →
СПІЛКУЮСЯ → СТВОРЮЮ**

Ця модель відображає логіку цілісного розвитку мовної особистості: від сприймання й розуміння інформації – до її дослідження, аналізу й осмислення, комунікативного використання та створення власних висловлень і мовленнєвих продуктів.

Ключові змістові орієнтири програми та їх реалізація в підручнику

Змістовий орієнтир	Сутність	Приклади реалізації в підручнику
Мовна стійкість і мовна ідентичність	усвідомлення значення української мови як державної, її культуротворчої й комунікативної ролі; відповідальне ставлення до мовної поведінки	тексти й завдання про українську мову як державну, її роль у житті людини, суспільства й держави; мовне різноманіття, культурну пам'ять та ідентичність; осмислення власного ставлення до мовної поведінки.
Комунікація для життя	діалог і полілог, висловлення власної думки, аргументування, уміння ставити запитання, домовлятися й дотримуватися мовленнєвого етикету	рубрики «Спілкуймося», «Працюймо разом»; діалоги, інтерв'ю, рольові й проблемні ситуації, завдання на гармонійне спілкування

Читацька грамотність і критичне мислення	пошук, інтерпретація, аналіз і порівняння інформації; розрізнення фактів і суджень; оцінювання достовірності; формулювання висновків	рубрика «Вдумливо читаймо й аналізуймо»; критичне читання; робота з художніми, науково-популярними, інформаційними, візуальними й медійними текстами
Медіаграмотність і цифрова етика	робота з медіатекстами, критичне оцінювання інформації, цифровий етикет, безпечна й відповідальна онлайн-комунікація	QR-коди, електронні словники й додаткові цифрові матеріали; медіатексти; створення дописів; робота з надійними джерелами; завдання, пов'язані з відповідальним використанням інформації.
Культура взаємодії та конструктивне керування емоціями	уміння висловлювати вдячність, підтримку, прохання, коректну незгоду; уникати мовної агресії; виявляти повагу до співрозмовника	мовленнєві ситуації; правила мовленнєвого етикету; завдання на повагу до співрозмовника, доброзичливе спілкування, підтримку та коректне висловлення власної позиції.
Творче самовираження	створення усних і письмових висловлень, творчих і дослідницьких робіт, мультимедійних продуктів; участь у мовних проєктах	есе, розповіді, інтерв'ю, дописи, реклама, сценарії відео, проєкти, мовні мінідослідження, лепбук та е-лепбук

Поєднання видів діяльності

Концепція програми передбачає взаємопов'язане поєднання мовної, мовленнєвої, текстової, дослідницької, творчої та проєктної діяльності: учні спостерігають за мовними явищами, працюють із текстами й медіатекстами різних типів і жанрів, взаємодіють у реальному й цифровому середовищі, виконують дослідницькі та творчі завдання, створюють власні усні, письмові й мультимедійні продукти.

Узагальнено логіку реалізації програмних положень у підручнику представимо так:

**МОВНІ ЗНАННЯ → ДІЯЛЬНІСТЬ → КОМУНІКАЦІЯ →
ВЛАСНИЙ ПРОДУКТ → РЕФЛЕКСІЯ**

Під час апробації доцільно спостерігати, наскільки структура й методичний апарат підручника забезпечують реалізацію авторської діяльнісної моделі та ключових змістових орієнтирів програми; чи сприяють завдання переходу від сприймання й розуміння інформації до її дослідження, осмислення, обговорення та створення власного мовленнєвого продукту; які види діяльності є найбільш доступними,

мотивувальними й результативними для п'ятикласників і п'ятикласниць та які потребують додаткової методичної підтримки.

ОРІЄНТИРИ ДО КАЛЕНДАРНОГО ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 5 КЛАСІ

Орієнтири до календарного планування відображають послідовність опрацювання змістових розділів підручника та допомагають співвіднести мовний матеріал з очікуваними результатами навчання, видами навчальної діяльності й мовленнєвими, текстовими та цифровими продуктами учнівства.

Планування ґрунтується на взаємопов'язаному опрацюванні мовного матеріалу, текстів і медіатекстів, розвитку усної та письмової взаємодії, дослідницької, творчої й проектної діяльності, роботи з інформацією та створення власних висловлень. Учитель / учителька може адаптувати послідовність, обсяг і темп роботи відповідно до очікуваних результатів навчання, освітніх потреб учнівства та конкретних умов освітнього процесу.

Така гнучкість передбачена навчальною програмою: запропоновані види навчальної діяльності можуть бути адаптовані вчителем / учителькою відповідно до освітніх потреб здобувачів освіти.

Розділ	Основний мовний зміст	Мовленнєві й текстові продукти
Вступ	значення мови; державна мова; українська мова в житті українців	усне обговорення; аргументоване висловлення; есе; рекламний слоган; пам'ятка; робота з фактами й судженнями; перетворення текстової інформації у графічну - схему / колаж; рефлексивні записи.
Лексикологія	лексичне значення; фразеологізми; синоніми, антоніми, омоніми, пароніми; походження й уживання лексики; помилки; суржик	робота зі словниками й надійними джерелами; вільне есе; монолог; твір-опис; твір-роздум; інтерв'ю; діалог; запрошення; короткий подкаст; мовні мінідослідження та творчі завдання

Розділ	Основний мовний зміст	Мовленнєві й текстові продукти
Фонетика. Графіка. Орфоепія. Орфографія	звуки й букви; вимова; графіка; м'який знак; апостроф; наголос; склад; милозвучність; спрощення; орфоепічні, орфографічні й графічні помилки	слухання; виразне читання; нормативна вимова; запитання й відповіді; робота зі словниками; фонетичні спостереження й дослідження; редагування усних і письмових висловлень; текст-опис, розповідь, есе
Відомості із синтаксису й пунктуації (2 семестр; у дорожній карті не розглядаємо)	словосполучення; речення; граматична основа; другорядні й однорідні члени; звертання; вставні слова; просте й складне речення; пряма мова; діалог	конструювання й редагування речень і текстів; усна й письмова взаємодія; діалог; інтерв'ю; створення власних висловлень; робота з комунікативними ситуаціями; цифровими й медійними текстами

Приклади інтеграції мовної теми й мовленнєвої діяльності

Характерною рисою організації навчального матеріалу є інтеграція мовних тем із роботою з інформацією, текстами й медіатекстами, усною та письмовою взаємодією, дослідницькими й творчими завданнями. Це дає змогу застосовувати мовні знання в конкретних навчальних і комунікативних ситуаціях.

Параграф / урок	Мовна тема	Інтегрований мовленнєвий / інформаційний компонент
§ 12	Групи слів за походженням: власне українські та запозичені слова	пошук і уточнення інформації за словниками та іншими надійними джерелами
§§ 13–14	Активна й пасивна лексика: архаїзми, історизми, неологізми	робота з медіатекстом; інтерв'ю; укладання пам'ятки; робота зі словниками
§ 17	Стилістично забарвлені слова	створення діалогу; добір мовних засобів відповідно до ситуації спілкування
§ 22	Суржик	аналіз мовленнєвих ситуацій; правила мовленнєвого етикету; редагування ненормативних висловів

§§ 64–65	Словосполучення	ознаки та переваги гармонійного спілкування; допис у соціальній мережі
§§ 66–67	Відмінність словосполучення від слова й речення	правила віртуального етикету; безпека віртуального спілкування
§ 85	Означення	комплімент; повідомлення в месенджерах
§ 90	Звертання. Розділові знаки при звертанні	рекламна вивіска
§ 98	Синтаксичний розбір складного речення	написання тексту інтерв'ю
§ 99	Пряма мова. Розділові знаки в реченнях із прямою мовою	суперечка та сварка; маніпуляції в спілкуванні; наміри співрозмовників

Під час апробації доцільно фіксувати, як обсяг навчального матеріалу відповідає реальному часові його опрацювання; як поєднано мовну тему з мовленнєвою, текстовою, дослідницькою та цифровою діяльністю; чи зрозумілими є інструкції до інтегрованих завдань; які види діяльності й мовленнєві продукти найбільше мотивують п'ятикласників і п'ятикласниць та які потребують додаткової методичної підтримки.

КОНЦЕПЦІЯ ПІДРУЧНИКА ТА АВТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСНА МОДЕЛЬ

Концептуальним ядром підручника «Українська мова. 5 клас» є розвиток компетентного мовця, читача / читачки й учасника / учасниці комунікації на засадах діяльнісного, текстоцентричного, компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів.

Мовні знання в підручнику розглядаються не як самоціль, а як інструмент читання, мислення, спілкування, роботи з інформацією, дослідження мовних явищ і створення власних висловлень. Навчальний матеріал вибудовано так, щоб учні й учениці не лише засвоювали мовні поняття й правила, а й спостерігали, порівнювали, висували припущення, робили висновки, аргументували, редагували, співпрацювали та рефлексували.

Підручник підтримує учнівську суб'єктність: пропонує здійснювати вибір, ставити запитання, добирати способи виконання завдань, працювати індивідуально, у парах і групах, оцінювати власний поступ та створювати особистісно значущі мовленнєві продукти.

Авторська діяльнісна модель

**ЧИТАЮ → ДОСЛІДЖУЮ → ОСМИСЛЮЮ → СПІЛКУЮСЯ →
СТВОРЮЮ**

Модель відображає рух від сприймання й розуміння інформації до її дослідження, осмислення, комунікативного використання та створення власних висловлень і мовленнєвих продуктів. За цією логікою вибудовується робота з навчальним матеріалом підручника.

Етап	Навчальна дія учня / учениці	Засоби й види роботи в підручнику
ЧИТАЮ	сприймає й розуміє текст або медіатекст; знаходить потрібну і ключову інформацію; визначає тему й основну думку	художні, науково-популярні, інформаційні, візуальні та медійні тексти; рубрика «Вдумливо читаймо й аналізуймо»; робота зі словниками, довідковими й цифровими ресурсами
ДОСЛІДЖУЮ	спостерігає за мовними явищами; порівнює, класифікує, установлює закономірності; припускає і перевіряє припущення	мовні спостереження й мінідослідження; таблиці, схеми, алгоритми; рубрики «Пригадаймо! Запам'ятаймо!», «Скарби мови»
ОСМИСЛЮЮ	пояснює, інтерпретує й зіставляє інформацію; розрізняє факти та судження; формулює висновки; критично оцінює інформацію й аналізує власний результат	проблемні запитання; завдання на критичне читання; порівняння позицій; картки пам'яті, самооцінювання та рефлексивні запитання
СПІЛКУЮСЯ	висловлює й аргументує власну думку; слухає співрозмовника; ставить запитання; бере участь у діалозі й спільній діяльності; прагне взаєморозуміння; дотримується мовленнєвого та цифрового етикету	діалоги, полілоги, дискусії, інтерв'ю, рольові й життєві ситуації; рубрики «Спілкуймося», «Працюймо разом»
СТВОРЮЮ	застосовує здобуті знання й інформацію для створення власного усного, письмового або мультимедійного продукту	есе, описи, розповіді, повідомлення, дописи, інтерв'ю, реклама, сценарії, проекти; рубрики «Твори сміливо й вільно!», «Мовленнєвий практикум»; лепбук та е-лепбук

Цілісний навчальний цикл

Етапи моделі не є жорсткою послідовністю, яку необхідно повністю відтворювати на кожному уроці. Залежно від теми, навчальної мети, рівня підготовленості класу й конкретної педагогічної ситуації вчитель / учителька може змінювати порядок, поєднувати окремі етапи, повертатися до попередніх дій або зосереджуватися на тих видах діяльності, які є найбільш доцільними.

СПРИЙМАЮ → ДІЮ → ОСМИСЛЮЮ → ЗАСТОСОВУЮ → РЕФЛЕКСУЮ

Під час апробації доцільно простежити, чи є зрозумілою й природною діяльнісна логіка підручника є для п'ятикласників і п'ятикласниць; які етапи найбільше мотивують до навчання; чи забезпечують завдання перехід від сприймання інформації до її осмислення, комунікативного застосування та створення власного продукту; де учням потрібні додаткові пояснення, опори або диференціація.

ПРИНЦИПИ Й НАУКОВІ ПІДХОДИ

Авторську діяльнісну модель реалізовано через систему принципів і наукових підходів, визначених навчальною програмою «Українська мова. 5–6 класи» (2026). Принципи окреслюють вимоги до добору й структурування змісту, побудови системи вправ і організації роботи з навчальним матеріалом. Наукові підходи визначають загальну спрямованість навчання та способи залучення учнівства до мовленнєвої, пізнавальної, дослідницької і творчої діяльності.

Принцип	Сутність	Методична реалізація в підручнику
Дитиноцентризм	Орієнтація на потреби, інтереси, життєвий досвід, вікові та індивідуальні особливості учнівства	Доступний виклад навчального матеріалу; опора на життєвий і навчальний досвід учнівства; завдання на вибір теми, джерела, способу або форми виконання; можливості для творчого самовираження, самооцінювання й рефлексії.

Принцип	Сутність	Методична реалізація в підручнику
Текстоцентризм	Використання тексту як основної одиниці навчання, джерела інформації, культурних смислів, емоційного досвіду та матеріалу для мовних спостережень.	Сприймання, розуміння, аналіз, інтерпретація й оцінювання художніх, науково-популярних, інформаційних, медійних і візуальних текстів; створення власних висловлень; робота з рубрикою «Вдумливо читаймо й аналізуймо».
Комунікативна спрямованість	Формування здатності доречно, ефективно й етично взаємодіяти в різних ситуаціях спілкування, аргументовано висловлювати власну позицію та досягати взаєморозуміння.	Діалоги, полілоги, обговорення, дискусії, інтерв'ю, робота в парах і групах; аргументоване висловлення власної позиції; використання етикетних формул; рубрики «Спілкуймося», «Працюймо разом».
Інструментальність і практична спрямованість	Використання мовних знань, умінь і навичок як інструменту пізнання світу, самовираження, співпраці, прийняття рішень і розв'язання навчальних, комунікативних та життєвих завдань.	Створення повідомлень, дописів, запрошень, інтерв'ю та рекламних повідомлень; редагування власних і чужих висловлень; робота зі словниками, довідниковими виданнями й цифровими джерелами
Науковість і системність	Відповідність змісту сучасному стану мовознавчої науки; послідовне й системне формування мовних знань, умінь і навичок; урахування міжпредметних зв'язків та логіки розвитку мовної компетентності учнівства.	Послідовне подання мовних понять і правил; використання таблиць, схем та алгоритмів; установлення зв'язків між мовними явищами й матеріалом інших освітніх галузей; поступове ускладнення мовних спостережень, дослідницьких завдань і практичних дій.
Культуровідповідність	Осмислення української мови як чинника збереження культурної пам'яті, національної спадщини, громадянської ідентичності та суспільної єдності; формування мовної стійкості	Тексти про українську мову, історію та культуру; прислів'я, приказки, фразеологізми; завдання на дослідження походження слів і мовного різноманіття України; осмислення ролі державної мови

Принцип	Сутність	Методична реалізація в підручнику
	й відповідального ставлення до мовленнєвої поведінки.	в житті людини, суспільства й держави.
Інтеграція медіаграмотності та цифрової етики	Критичне оцінювання інформації, робота з різними джерелами, дотримання цифрового етикету, безпечна й відповідальна взаємодія в інформаційному середовищі.	Робота з медіатекстами, QR-кодами, електронними словниками та іншими цифровими джерелами; розрізнення фактів і суджень; створення аудіо-, відео- та інших мультимедійних продуктів; обговорення відповідальної поведінки в інформаційному середовищі.
Інклюзивність і недискримінаційність	Повага до людської гідності, забезпечення рівних можливостей для всіх учнів і учениць, розвиток культури взаємоповаги, толерантності та безпечного освітнього середовища.	Доброзичливі комунікативні ситуації; завдання на виявлення поваги й підтримки, тактовне висловлення незгоди, співпраця та відповідальну мовленнєву поведінку.
Наступність і перспективність	Забезпечення наступності між початковою та базовою середньою освітою і створення підґрунтя для подальшого розвитку мовної, мовленнєвої, читацької, дослідницької та громадянської компетентностей учнівства.	Актуалізація вивченого в 1–4 класах; поступовий перехід від відомого до нового; системне ускладнення текстової, мовленнєвої, мовної та дослідницької діяльності.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ТА ЇХ РЕАЛІЗАЦІЯ В ПІДРУЧНИКУ

Підхід	Сутність	Методична реалізація в підручнику
Особистісно орієнтований підхід	Спрямованість освітнього процесу на цілісний розвиток особистості в єдності емоційної, пізнавальної та діяльнісної сфер; урахування індивідуальних особливостей, потреб, інтересів і можливостей учнівства; підтримка самостійності, самопізнання та саморозвитку.	Опора на особистий і навчальний досвід учнівства; завдання на вибір теми, способу або форми виконання; висловлення власного ставлення; творчі завдання; «Картка пам'яті» та «Щоденник мандрівника»; самооцінювання, рефлексія, створення особистісно значущих висловлень і навчальних продуктів.
Компетентнісний підхід	Поєднання засвоєння мовних знань з умінням застосовувати їх у навчанні, повсякденному житті та цифровому середовищі	Компетентнісно орієнтовані вправи; життєві, навчальні й інформаційні ситуації; робота з текстами та медіатекстами; використання словників, довідкових і цифрових ресурсів; створення усних, письмових і мультимедійних продуктів; перенесення засвоєних способів дії в нові ситуації.
Діяльнісний підхід	Організація навчання через мовленнєву, пізнавальну, дослідницьку, творчу та проєктну діяльність, у якій учень / учениця є активним учасником / активною учасницею освітнього процесу.	Спостереження за мовними явищами; висування й перевірка припущень; аналіз, порівняння, класифікація, моделювання та редагування; робота в парах і групах; мовні мінідослідження; створення і презентація власних висловлень, творчих робіт та навчальних проєктів.

У підручнику принципи й наукові підходи реалізовано комплексно. Одна вправа або система взаємопов'язаних завдань може поєднувати сприймання й аналіз тексту, дослідження мовного явища, обговорення здобутої інформації, застосування мовних знань у комунікативній ситуації, створення власного усного, письмового чи мультимедійного продукту та рефлексію. Така інтеграція відповідає авторській діяльнісній моделі **«Читаю → Досліджую → Осмислюю → Спілкуюся → Створюю»**.

Під час апробації доцільно простежити, чи враховують тексти й завдання вікові особливості, інтереси та навчальний досвід п'ятикласників і п'ятикласниць; чи мають учні й учениці можливість обирати спосіб виконання окремих завдань, висловлювати власну позицію та оцінювати свій поступ; наскільки посильними й результативними є мовні спостереження, мінідослідження, парна, групова і проєктна робота; чи вміють учні застосовувати мовні знання в нових навчальних, життєвих і цифрових ситуаціях; які завдання потребують додаткового пояснення, опори або диференціації.

НАВІГАЦІЯ СТОРІНКАМИ ПІДРУЧНИКА: РУБРИКИ, ПІКТОГРАМИ, ЛЕПБУК ТА Е-ЛЕПБУК

Методичний апарат підручника «Українська мова. 5 клас» допомагає учням і ученицям орієнтуватися на сторінці, розуміти характер навчальної дії та обирати відповідний спосіб роботи. Система рубрик і піктограм виконує навігаційну й організаційну функції, а лепбук, е-лепбук і «Картка пам'яті» допомагають накопичувати, структурувати й узагальнювати навчальний матеріал, здійснювати самооцінювання та рефлексію.

Рубрики й піктограми

Рубрика	Що підказує учневі / учениці	Методична функція
«Пригадаймо! Запам'ятаймо!»	Нагадує важливе й допомагає краще зрозуміти новий матеріал	Актуалізація опорних знань; пояснення, узагальнення й закріплення мовного поняття, правила або способу дії.
«Вдумливо читаймо й аналізуймо»	Навчає опрацьовувати текст, знаходити головне, ставити запитання та робити висновки	Читання з розумінням; пошук потрібної інформації; аналіз, інтерпретація та

		критичне осмислення змісту тексту.
«Скарби мови»	Пояснює цікаві слова й вислови, розкриває мовні секрети та багатство української мови	Збагачення словникового запасу; культурний і мовознавчий коментар; мовне спостереження
«Твори сміливо й вільно!»	Запрошує складати власні тексти, висловлювати думки, фантазувати й творити	Розвиток творчого мовлення; створення усних, письмових і мультимедійних висловлень; самовираження засобами української мови
«Мовленнєвий практикум»	Навчає говорити й писати правильно, доречно та виразно	Формування мовленнєвих умінь; практичне застосування мовних норм; добір мовних засобів відповідно до мети й ситуації спілкування.
«Спілкуймося»	Навчає вести діалог, слухати співрозмовника, ділитися думками й поважати інші погляди	Діалог і полілог; аргументоване висловлення власної позиції; культура слухання; використання етикетних формул; досягнення взаєморозуміння.
«Працюймо разом»	Спонукає виконувати завдання в парі або групі, обговорювати і презентувати результати спільної роботи.	Співпраця, взаємодопомога, узгодження позицій, спільне розв'язання навчального завдання та представлення результатів.

Піктограми виконують навігаційну функцію: допомагають швидко визначити тип навчальної дії та побачити, до якої рубрики належить завдання. На початку роботи з підручником доцільно ознайомити учнів із системою умовних позначень, а надалі використовувати їх як сталі візуальні орієнтири.

ПРО УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ — ПІКТОГРАМИ

Орієнтуватися в цьому підручнику тобі допоможуть **пиктограми**. Це слово походить від латинського «намальований» і грецького — «письмовий знак», тобто це малюнок із зображенням певних дій, предметів, явищ тощо.

Пиктограми підкажуть, яку навчальну дію доцільно виконати, до якої рубрики варто звернутися і який її зміст.

Пиктограма	Зміст рубрики
	ПРИГАДАЙМО! ЗАПАМ'ЯТАЙМО! Нагадує важливе й допоможе краще зрозуміти нове.
	ВДУМЛИВО ЧИТАЙМО й АНАЛІЗУЙМО. Навчає опрацьовувати текст, знаходити головне, ставити запитання та робити висновки.
	СКАРБИ МОВИ. Сховище золотого запасу слів. Рубрика пояснює цікаві слова, вислови, розкриває мовні секрети й багатство української мови.
	ТВОРИ СМІЛИВО й ВІЛЬНО! Запрошує складати власні тексти, висловлювати думки, фантазувати й творити.
	МОВЛЕННЄВИЙ ПРАКТИКУМ. Навчає говорити й писати правильно, доречно та виразно.
	СПІЛКУЙМОСЯ — навчить вести діалог, слухати співрозмовника, ділитися думками й поважати інші погляди.
	ПРАЦЮЙМО РАЗОМ — покаже, що разом, у парі або групі навчатися цікавіше й легше.

ЛЕПБУК, Е-ЛЕПБУК І КАРТКА ПАМ'ЯТІ

Лепбук у підручнику подано як багатофункціональну книжку-складанку для накопичення й систематизації навчального матеріалу. Ліву частину пропонується наповнювати мовним змістом — правилами, винятками, прикладами з рубрик «Скарби мови», «Зверни увагу!», «Запам'ятай!» та ін.; праву — мовленнєвим матеріалом: новими словами, прислів'ями, приказками, афоризмами.

Такий розподіл допомагає поєднати засвоєння мовних понять і правил із розвитком мовлення та створенням власних навчальних матеріалів.

Е-лепбук є цифровою альтернативою такій мовній скарбничці. Підручник пропонує створювати аудіо- чи відеозаписи опрацьованих тем і поступово формувати власний подкаст про українську мову. Таке рішення поєднує узагальнення знань, цифрову компетентність, творче самовираження та рефлексію.

ЛЕПБУК — ЦЕ ЦІКАВО!

Книжка-складанка, чи лепбук (англ. *lap book*) — багатофункціональна розкладна папка, що містить кишеньки та кріплення для різноманітного навчального матеріалу.

Опановуючи тему уроку, основну інформацію занотовуй на окремих аркушах і складай у кишеньки лепбука.

Ліву частину лепбука наповнюй мовним змістом: правилами, винятками, прикладами з рубрик «Скарби мови», «Зверни увагу!», «Запам'ятай!» та ін.

Права частина лепбука — для мовленнєвого матеріалу. Випишуй нові слова, прислів'я, приказки, афоризми тощо.

Не бійся помилятися, запитувати, міркувати й висловлювати власну думку.

Отже, проявляй творчість і кмітливість, оформлюй лепбук з любов'ю. Він буде твоїм вірним помічником у підготовці до діагностувальних робіт, а також під час будь-якого оцінювання чи тестування.

Проте ти можеш створити і «е-лепбук»: кожен чи не кожен параграф завершується вправою — картою пам'яті. Тож зроби аудіо- чи відеозапис теми і наприкінці семестру чи року матимеш власний подкаст про українську мову.

Наприкінці навчального року презентуй свою мовну скарбничку в класі.

7

«Картка пам'яті»

«Картка пам'яті» завершує роботу з багатьма параграфами підручника. Учні й учениці можуть фіксувати в ній найважливіші відомості з теми, нові слова, мовні спостереження, власні висновки, враження та результати дослідницької діяльності. Систематичне ведення таких карток допомагає повертатися до вивченого, структурувати навчальний матеріал, готуватися до його узагальнення й усвідомлювати власний поступ.

Методичні орієнтири

Учителеві / учительці доцільно:

- на початку навчального року ознайомити учнів з рубриками й піктограмами та пояснити їх призначення;
- формувати звичку самостійно користуватися візуальними орієнтирами підручника;
- використовувати лепбук, е-лепбук і «Картку пам'яті» для узагальнення навчального матеріалу, самооцінювання, рефлексії та підготовки до діагностувальних робіт;
- заохочувати індивідуальний спосіб добору й оформлення матеріалів, не перетворюючи роботу з лепбуком на механічне переписування правил;
- узгоджувати обсяг цієї роботи з навчальним часом і можливостями учнівства;

- під час створення цифрових матеріалів нагадувати про авторство, академічну доброчесність, цифровий етикет і безпечне використання інформаційних ресурсів.

Під час апробації важливо з'ясувати, чи зрозумілі учням і ученицям назви, піктограми та призначення рубрик; які умовні позначення вони швидко розпізнають і використовують самостійно, а які потребують додаткового пояснення; чи допомагають рубрики визначати характер навчальної дії; наскільки лепбук, е-лепбук і «Картка пам'яті» сприяють структуруванню й узагальненню матеріалу, підтримують мотивацію, самооцінювання та рефлексію; чи відповідає така робота віковим можливостям учнівства й чи не створює надмірного додаткового навантаження.

Важливо також зафіксувати, чи зручно учням користуватися відповідними елементами без постійної допомоги вчителя, скільки часу потребує їх заповнення та які способи роботи — паперові, цифрові або поєднані — виявляються найбільш доступними й результативними.

ПАРАГРАФ: СТРУКТУРА, ПЕРЕБІГ

Параграф у підручнику «Українська мова. 5 клас» є відносно завершеним навчальним модулем, у якому поєднано роботу з текстом та інформацією, дослідження мовних явищ, осмислення теоретичного матеріалу, практичне застосування мовних знань, комунікативну й творчу діяльність, самооцінювання та рефлексію.

Система завдань параграфа реалізує авторську діяльнісну модель **«Читаю → Досліджую → Осмислюю → Спілкуюся → Створюю»**. Водночас учитель / учителька може добирати завдання, змінювати послідовність окремих видів роботи, поєднувати їх або повертатися до попередніх навчальних дій відповідно до очікуваних результатів, мети уроку, рівня підготовленості й освітніх потреб учнівства.

У більшості параграфів простежується орієнтовний перебіг роботи: мотивація, сприймання тексту або іншої інформації, дослідження мовного явища, осмислення правила чи способу дії, вправлення, спілкування, створення власного продукту та рефлексія.

Орієнтовний перебіг роботи з параграфом

Етап	Типові засоби й види роботи	Навчальна дія учня / учениці
1. Мотивація	Текст, життєва або мовна ситуація, проблемне запитання, ілюстрація, мовний факт	Актуалізує власний досвід і попередні знання; визначає предмет роботи; висловлює припущення або особисту позицію.
2. Читання / слухання	Сприймання тексту, медіатексту або усного повідомлення; робота з ключовою інформацією	Визначає тему й основну думку; знаходить потрібну інформацію та ключові відомості; ставить запитання; формулює первинний висновок.
3. Дослідження	Спостереження за мовним явищем; порівняння і класифікація мовного матеріалу; робота зі словником, довідковим або цифровим джерелом.	Припускає і перевіряє припущення; порівнює та групує приклади; установлює закономірності; з'ясовує значення, вимову, написання або особливості вживання мовних одиниць.
4. Осмислення	Правило, визначення, схема, таблиця, алгоритм, пояснення прикладів	Осмилює сутність мовного явища; зіставляє власні спостереження з правилом; визначає головне; формулює або уточнює висновок.
5. Вправляння	Мовні й мовленнєві вправи; редагування; моделювання; тестові, ігрові та інтерактивні завдання.	Розпізнає мовне явище; пояснює свій вибір; застосовує правило в реченні й тексті; редагує та вдосконалює власне мовлення.
6. Спілкування	Діалог, полілог, інтерв'ю, обговорення, робота в парі або групі, мовленнєві й етикетні ситуації.	Слухає співрозмовника; ставить запитання; висловлює й аргументує власну позицію; узгоджує думки; дотримується культури спілкування.
7. Створення	Есе, опис, розповідь, повідомлення, допис, рекламне повідомлення, інтерв'ю, сценарій, постер, аудіо- чи відеоматеріал, мініпроект.	Використовує здобуті знання та інформацію в новій ситуації; створює завершене усне, письмове або мультимедійне

		висловлення; презентує результат діяльності.
8. Рефлексія	«Картка пам'яті», «Щоденник мандрівника», рефлексивні запитання, самооцінювання та взаємооцінювання.	Узагальнює вивчене; визначає власні досягнення і труднощі; оцінює результат роботи; планує наступний навчальний крок.

Запропонований перебіг не є обов'язковим алгоритмом проведення кожного уроку. Залежно від змісту параграфа й педагогічної ситуації окремі етапи можуть поєднуватися, повторюватися або змінювати послідовність. Робота з текстом може передувати дослідженню та формулюванню правила, а комунікативне чи творче завдання — спонукати учня / ученицю повторно звернутися до тексту, словника, таблиці, алгоритму або теоретичного пояснення.

Один параграф також не обов'язково відповідає одному уроку. Учитель / учителька визначає обсяг матеріалу й добирає завдання з урахуванням очікуваних результатів навчання, навчального часу, темпу роботи класу, індивідуальних потреб учнівства та можливостей диференціації.

Під час апробації доцільно простежити:

- чи зрозуміла учням і ученицям логіка переходу між видами навчальної діяльності;
- чи допомагає структура параграфа рухатися від сприймання інформації та мовного спостереження до практичного застосування знань;
- які етапи потребують найбільше навчального часу;
- чи достатньо в параграфі опор для самостійної роботи;
- які завдання доцільно виконувати індивідуально, у парах або групах;
- чи забезпечено можливість вибору й диференціації;
- чи завершується робота усвідомленням досягнутого результату;
- чи відповідає обсяг відібраних завдань реальному навчальному часу.

РОБОТА З ТЕКСТОМ, МЕДІАТЕКСТОМ ТА ІНФОРМАЦІЄЮ

Текстоцентризм є одним із провідних принципів побудови підручника «Українська мова. 5 клас». Відповідно до навчальної програми текст розглядається як основна одиниця навчання, джерело інформації, культурних смислів, емоційного досвіду та матеріал для мовних спостережень. Робота з текстами й медіатекстами охоплює їх сприймання, розуміння, аналіз, інтерпретацію, оцінювання та використання здобутої інформації у власних висловленнях.

Навчальна програма (Семеног та ін., 2026) передбачає формування вмінь знаходити, добирати, зіставляти, перевіряти, узагальнювати й використовувати інформацію з різних джерел; розмежовувати головну і другорядну інформацію, факти та судження; визначати комунікативну мету повідомлення; оцінювати зміст інформації й надійність її джерела. У підручнику ці вміння формуються під час роботи з художніми, науково-популярними, навчальними, інформаційними, візуальними й медійними текстами, таблицями, схемами, словниками, довідковими та цифровими ресурсами.

Зокрема, уже у вступному розділі учні й учениці:

- визначають тему, основну думку й мету тексту;
- знаходять потрібну інформацію та формулюють висновки;
- розрізняють факти й судження;
- зіставляють їх за допомогою діаграми Вена;
- аргументують власну позицію;
- працюють із медіафайлами за QR-кодами;
- використовують здобуту інформацію для створення власних висловлень.

Під час вивчення лексикології учнівство працює з тлумачними, орфографічними, орфоепічними, фразеологічними словниками, словниками синонімів, антонімів, омонімів і паронімів; зіставляє друковані та електронні видання; добирає інформацію відповідно до навчального завдання; уточнює значення, походження, вимову, написання й особливості вживання слів.

Логіка роботи з текстом і медіатекстом

Етап	Дії учня / учениці	Освітня функція
Передтекстова діяльність До читання, слухання або перегляду	Прогнозує зміст за заголовком, ілюстрацією, ключовими словами або іншими елементами; актуалізує власний досвід; формулює запитання й визначає мету роботи.	Мотивація; активізація попередніх знань; прогнозування; підготовка до осмисленого сприймання інформації.
Під час читання / слухання	Визначає тему й основну думку; знаходить потрібну інформацію та ключові відомості; розмежовує головне й другорядне; установлює змістові й причинно-наслідкові зв'язки; ставить запитання; з'ясовує значення незнайомих слів.	Розуміння змісту; пошук і добір інформації; інтерпретація; мовне спостереження; збагачення словникового запасу.
Після читання / слухання або перегляду	Узагальнює інформацію; формулює висновки; висловлює	Критичне осмислення; аргументація; оцінювання

	й аргументує власне ставлення; розрізняє факти та судження; зіставляє інформацію з іншими джерелами або власним досвідом; використовує її для створення власного висловлення чи іншого продукту.	інформації; перенесення здобутих відомостей у нову ситуацію; комунікативне і творче застосування.
--	--	---

Основні інформаційні дії

Інформаційна дія	Що робить учень / учениця
Знаходжу	шукаю явно подану інформацію, ключові слова, факти, визначення, приклади
Добираю	відбираю відомості, потрібні для конкретного навчального або життєвого завдання
Зіставляю	порівнюю інформацію з різних частин тексту, таблиць, схем, зображень, словників або цифрових джерел
Інтерпретую	пояснюю зміст інформації, визначаю причини й наслідки, формулюю власне розуміння прочитаного, почутого або побаченого
Перевіряю	уточнюю значення слова, вимову чи написання слова за відповідним словником; перевіряю фактичну інформацію за доступним надійним джерелом
Оцінюю	розрізняю факти й судження визначаю мету повідомлення; з'ясовую, чи достатньо підстав довіряти поданій інформації
Використовую	поєдную основні відомості, формулюю висновок і стисло передаю головний зміст.
Використовую	застосовую здобуту інформацію для відповіді, обговорення, розв'язання навчального завдання або створення власного усного, письмового чи мультимедійного продукту.

Методичні орієнтири

Учителеві / учительці доцільно:

- визначати мету роботи з конкретним текстом або медіатекстом;
- добирати завдання, що охоплюють не лише відтворення змісту, а й пошук, інтерпретацію, зіставлення, оцінювання та використання інформації;

- розмежовувати завдання на знаходження явно поданої інформації й завдання, що потребують формулювання висновку;
- навчати учнівство звертатися до словників і довідкових ресурсів для розв'язання конкретної інформаційної проблеми;
- пропонувати зіставлення тексту з ілюстрацією, таблицею, схемою, медіафайлом або іншим джерелом;
- завершувати роботу створенням усного, письмового чи мультимедійного висловлення, у якому використано опрацьовану інформацію;
- урахувувати обсяг тексту, складність запитань і реальний час, потрібний п'ятикласникам для вдумливого читання.

Під час апробації важливо з'ясувати, чи відповідають тексти віковим особливостям, читацькому досвіду й інтересам п'ятикласників і п'ятикласниць; чи розуміють учні інструкції до текстів і медіатекстів; чи вміють знаходити потрібну інформацію, розмежовувати головне й другорядне, факти та судження; які завдання справді спонукають до інтерпретації, аргументації й формулювання висновків; чи вміють учні користуватися словниками й цифровими ресурсами відповідно до поставленої мети; чи можуть застосувати здобуту інформацію у власному висловленні.

Окремо доцільно фіксувати тексти й завдання, які потребують надмірного часу, додаткового пояснення, попередньої словникової роботи або диференціації, а також випадки, коли формулювання завдання не дає учневі / учениці достатніх підстав для перевірки чи оцінювання інформації.

КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНІ ВПРАВИ І ЗАВДАННЯ

Компетентісно орієнтовані вправи і завдання спрямовані не лише на відтворення мовних знань, а й на їх застосування в навчальних, комунікативних і життєвих ситуаціях. Виконуючи такі завдання, учень / учениця має зрозуміти запропоновану ситуацію, визначити мету, дібрати потрібну інформацію та мовні засоби, виконати відповідні дії, представити результат і оцінити його.

У підручнику компетентісна спрямованість реалізується через роботу з текстами й медіатекстами, проблемні запитання, мовні дослідження, життєві ситуації, обговорення, редагування, створення власних висловлень і мультимедійних продуктів. Мовні знання в таких завданнях стають інструментом розуміння інформації, аргументування думки, взаємодії з іншими та створення особистісно значущого продукту.

Ознаки компетентісно орієнтованого завдання
СИТУАЦІЯ → МЕТА → ДІЯ → МОВНИЙ АБО
МОВЛЕННЄВИЙ ПРОДУКТ → РЕФЛЕКСІЯ

Не кожне завдання має містити всі складники одночасно. Однак компетентісно орієнтована вправа передбачає активну дію учня / учениці та можливість застосувати вивчене для отримання конкретного результату.

Ознака завдання

Як реалізується в підручнику

Змістовний контекст

Завдання ґрунтується на навчальній, комунікативній, інформаційній або наближеній до життя ситуації

Зрозуміла мета

Учень / учениця розуміє, що потрібно з'ясувати, пояснити, обговорити, перевірити або створити

Самостійна навчальна дія

Потрібно знайти інформацію, порівняти, класифікувати, аргументувати, відредагувати, зробити висновок

Використання різних джерел

Передбачено роботу з текстами, словниками, таблицями, схемами, медіафайлами й цифровими ресурсами

Вибір способу виконання

Можна обрати тему, приклад, джерело, форму роботи або спосіб представлення результату

Практичний результат

Учні й учениці створюють повідомлення, діалог, допис, слоган, опис, інтерв'ю, презентацію, подкаст чи інший продукт

Комунікативна взаємодія

Передбачено роботу в парі або групі, обговорення, обмін думками, аргументовану згоду чи незгоду

Рефлексія

Учень / учениця оцінює результат, визначає труднощі, фіксує відкриття та планує наступний крок

Основні типи завдань

Практичні й життєві завдання передбачають використання мовних знань для створення повідомлень, запрошень, дописів, рекламних текстів, порад, інструкцій та інших висловлень, потрібних у повсякденному житті.

Інформаційні завдання навчають знаходити потрібні відомості, визначати головне, розрізняти факти й судження, зіставляти повідомлення, узагальнювати інформацію та використовувати її для створення власного висловлення.

Проблемні й дослідницькі завдання спонукають спостерігати за мовними явищами, висувати припущення, добирати приклади, установлювати закономірності, перевіряти висновки за словником, правилом або іншим джерелом.

Комунікативні завдання передбачають участь у діалогах, полілогах, обговореннях, інтерв'ю та рольових ситуаціях; розвивають уміння слухати, ставити запитання, пояснювати й аргументувати свою позицію.

Творчі й продуктивні завдання завершуються створенням власного усного, письмового, візуального або мультимедійного продукту.

Проектні завдання поєднують пошук і опрацювання інформації, співпрацю, розподіл ролей, створення спільного результату та його презентацію.

Приклади реалізації в підручнику

У § 1 після опрацювання тексту «Пізнаємо світ у слові» учні й учениці:

- створюють асоціативне гроно до поняття *слово*;
- визначають мету тексту й аргументують власну думку про роль мови;
- розрізняють факти й судження та заповнюють діаграму Вена;
- опрацьовують медіафайли й на основі отриманої інформації створюють рекламний слоган про українську мову;
- застосовують читання з маркуванням;
- пов'язують зміст тексту з досвідом своєї родини, громади або регіону;
- узагальнюють навчальні відкриття в «Картці пам'яті».

Такий комплекс завдань демонструє перехід від читання й аналізу інформації до її обговорення, практичного застосування та створення власного мовленнєвого продукту.

Компетентнісно орієнтовані завдання системно представлені в різних розділах підручника. Вони поєднують мовні знання з роботою з інформацією, спілкуванням, дослідженням і створенням власного продукту.

Параграф і завдання	Навчальні дії учня / учениці	Результат діяльності
§ 1. Значення мови в житті суспільства	Читає текст, визначає його мету, розрізняє факти й судження, порівнює їх за допомогою діаграми Вена, аргументує думку про роль мови	Асоціативне гроно, заповнена діаграма Вена, аргументоване висловлення

Параграф і завдання	Навчальні дії учня / учениці	Результат діяльності
§ 1. Робота з медіафайлами	Переглядає медіаматеріали за покликаннями або QR-кодами, виокремлює нову інформацію та використовує її в іншій комунікативній ситуації	Рекламний слоган про українську мову
§ 1. Текст «Мови в Україні»	Застосовує читання з маркуванням, визначає тему й основну думку, тлумачить ключові поняття, пов'язує інформацію з досвідом родини, громади або регіону	Система читацьких позначок, усні відповіді, приклад із власного життєвого досвіду
§ 2. Українська мова в житті українців	Обирає один із варіантів завдання, доводить або спростовує твердження, аналізує роль різних мов у власному житті	Усна розповідь «Мови в моєму житті» або аргументоване висловлення
§ 3. Українська мова в житті українців	Аналізує плакати, гасла, меми й мовні колажі; добирає запитання до візуальних матеріалів; взаємодіє з однокласниками й однокласницями	Колаж «Ціннісне ставлення до мови» і власні завдання-запитання
§ 4. Повторення вивченого з теми «Лексикологія»	Добирає матеріал, визначає тему й форму представлення, використовує мовні знання для особистісного висловлення	Есе, подкаст або відеозапис на обрану тему
§ 5. Тлумачний словник	Порівнює друкований та електронний словники за визначеними ознаками, установлює спільне й відмінне, аргументує власний вибір	Порівняльна таблиця та обґрунтований висновок про зручність користування словниками
§ 5. Мінісловник для іноземного однолітка	Ураховує адресата й комунікативну мету, добирає потрібні українські слова, пояснює їх значення і наводить приклади вживання	Мінісловник із 8–10 українських слів

Параграф і завдання	Навчальні дії учня / учениці	Результат діяльності
§ 5. Доброзичливе спілкування	Моделює ситуацію підтримки, добирає етикетні формули, перевіряє значення слова за тлумачним словником	Діалог із використанням доброзичливих фраз
§ 5. «Мій перший блог»	Обирає актуальну для себе тему, визначає зміст повідомлення та добирає доречні мовні засоби відповідно до формату	Допис для власного блогу
§ 6. Поняття про фразеологізми	Замінює фразеологізми словами або вільними словосполученнями, за потреби звертається до цифрового словника, порівнює початковий і відредагований варіанти	Відредагований текст
§ 6. «Фразеологічний детектив»	Працює в групі, знаходить фразеологізми, з'ясовує їх значення, визначає доречність використання та моделює життєву ситуацію	Представлення фразеологізмів у відповідних комунікативних ситуаціях
§ 7. Групи слів за значенням: синоніми	Виявляє невинуватений повтор, добирає доречні синоніми, пояснює зроблений вибір	Відредаговані речення і повідомлення про синонімічне багатство української мови
Тема «Неологізми»	Знаходить нові слова в доступних джерелах, установлює їх значення, систематизує та пояснює особливості вживання	«Короткий словник неологізмів»
Мініпроект «Я — словотворець!»	Створює власні слова, пояснює їх значення, обирає форму творчого представлення та презентує результат	Відеозвернення, ілюстрація, мініказка або постер «Слова майбутнього»
Робота з діалектною лексикою	Шукає діалектні слова певного регіону, з'ясовує їх значення, доречно вводить у	Історія «Подорож Україною», діалог,

Параграф і завдання	Навчальні дії учня / учениці	Результат діяльності
Завдання на культуру мовлення	висловлення та пояснює їхню роль	хмаринка слів або комікс
	Редагує репліки відповідно до ситуації, замінює недоречні слова нормативними, формулює поради учасникам спілкування	Відредагований діалог або пам'ятка гарного співрозмовника
Груповий проєкт-дослідження «Україна чудова»	Розподіляє обов'язки в групі, працює з надійними джерелами, добирає факти про географічні назви України й узагальнює інформацію	Групова презентація

Наведені приклади показують, що компетентнісна спрямованість підручника виявляється на різних рівнях: від окремої вправи на застосування мовного явища до комплексного завдання, яке передбачає пошук інформації, вибір способу дії, співпрацю та створення завершеного продукту.

Водночас під час апробації важливо оцінити, чи не зводиться виконання окремих творчих завдань лише до привабливого оформлення. Колаж, комікс, постер, блог, подкаст або відео мають засвідчувати досягнення конкретного мовного чи мовленнєвого результату: правильність і доречність уживання мовних одиниць, розуміння опрацьованої інформації, логічність викладу, урахування адресата та комунікативної мети.

Компетентнісно орієнтовані завдання мають інтегрований характер. Під час виконання одного завдання учень / учениця може одночасно розвивати вільне володіння державною мовою, інформаційно-комунікаційну, громадянську, культурну, соціальну компетентності, уміння вчитися та підприємливість. Таке поєднання залежить від змісту завдання, способу роботи й очікуваного результату.

Приклад завдання	Компетентності, що формуються	Наскрізні вміння
Опрацювати медіафайли та створити рекламний	вільне володіння державною мовою; інформаційно-	читати й розуміти інформацію; критично оцінювати її; творчо

Приклад завдання	Компетентності, що формуються	Наскрізні вміння
слоган про українську мову (§ 1)	комунікаційна; культурна; підприємливість і фінансова грамотність	мислити; висловлювати думку стисло й переконливо
Прочитати текст «Мови в Україні», застосувати читання з маркуванням і навести приклад із життя своєї родини, громади або регіону (§ 1)	вільне володіння державною мовою; громадянська; соціальна; культурна; навчання впродовж життя	виокремлювати головне; критично й системно мислити; обґрунтовувати думку; пов'язувати інформацію з власним досвідом
Створити колаж «Ціннісне ставлення до мови» і запропонувати запитання однокласникам (§ 3)	мовна; культурна; соціальна; інформаційно-комунікаційна; громадянська	творчо мислити; співпрацювати; виявляти ініціативність; формувати запитання; конструктивно спілкуватися
Порівняти друкований та електронний словники (§ 5)	вільне володіння державною мовою; інформаційно-комунікаційна; навчання впродовж життя	порівнювати; систематизувати інформацію; оцінювати переваги й обмеження; обґрунтовувати вибір
Укласти мінісловник для однолітка з іншої країни (§ 5)	мовна; культурна; соціальна; громадянська; компетентність у сфері міжкультурного спілкування	ураховувати адресата; добирати потрібну інформацію; пояснювати значення слів; виявляти толерантність і мовленнєву творчість
Створити допис для власного блогу (§ 5)	мовна; інформаційно-комунікаційна; культурна; підприємливість	добирати й структурувати інформацію; висловлювати позицію; творчо мислити; ураховувати мету й адресата

Приклад завдання	Компетентності, що формуються	Наскрізні вміння
Виконати групове завдання «Фразеологічний детектив» (§ 6)	мовна; соціальна; культурна; навчання впродовж життя	досліджувати; розв'язувати проблему; співпрацювати; розподіляти ролі; представляти результат
Створити «Короткий словник неологізмів»	мовна; інформаційно-комунікаційна; інноваційність; навчання впродовж життя	шукати й перевіряти інформацію; класифікувати; пояснювати; критично оцінювати доречність уживання нових слів
Виконати мініпроект «Я - словотворець!»	мовна; культурна; інформаційно-комунікаційна; інноваційність; підприємливість	генерувати ідеї; експериментувати з мовою; обирати форму представлення; презентувати й оцінювати результат
Дослідити діалектні слова певного регіону та створити історію або діалог	мовна; культурна; громадянська; соціальна; інформаційно-комунікаційна	працювати з джерелами; зіставляти; доречно використовувати слова; співпрацювати; поважати мовне різноманіття
Підготувати групову презентацію «Україна чудова»	мовна; громадянська; культурна; інформаційно-комунікаційна; соціальна; підприємливість	шукати надійну інформацію; планувати роботу; розподіляти ролі; співпрацювати; створювати й презентувати спільний продукт

Приклад комплексного аналізу завдання

Завдання: ознайомитися з медіафайлами про українську мову, визначити нову інформацію та створити рекламний слоган.

У ньому інтегровано **вільне володіння державною мовою** (учень / учениця добирає точні, виразні й доречні слова); **інформаційно-комунікаційну компетентність** (працює з цифровими медіаматеріалами, знаходить і відбирає інформацію); **культурну компетентність** (осмислює українську мову як національну й культурну

цінність); **підприємливість** (створює короткий продукт, спрямований на зацікавлення адресата); **критичне мислення** (визначає, яку інформацію доцільно використати); **творчість** (знаходить оригінальну словесну формулу); **комунікативність** (ураховує мету, адресата й очікуваний вплив слогана).

Отже, під час експертизи завдання доцільно з'ясовувати не лише те, **яке мовне вміння воно формує**, а й яку ключову компетентність допомагає розвивати; які наскрізні вміння активізує; до якої групи обов'язкових результатів навчання належить; яку самостійну дію виконує учень / учениця; який конкретний продукт або результат створює; як може оцінити якість виконаної роботи.

Методичні орієнтири

- перед виконанням завдання допомогти учням і ученицям усвідомити ситуацію, мету й очікуваний результат;
- не підмінювати компетентнісну діяльність механічним виконанням вправи за зразком;
- надавати потрібні опори: алгоритм, мовні формули, словничок, приклад, таблицю або перелік критеріїв;
- передбачати різні рівні допомоги та можливість вибору посилюючого способу виконання;
- обговорювати не лише правильність мовного оформлення, а й доречність, зрозумілість та відповідність створеного продукту поставленій меті;
- поєднувати індивідуальну роботу зі взаємодією в парах і групах;
- завершувати складні завдання короткою рефлексією: що вдалося, що було складним, які знання допомогли та що варто вдосконалити.

Під час апробації доцільно простежити, чи зрозумілі п'ятикласникам і п'ятикласницям ситуація, інструкція та очікуваний результат завдання; чи справді воно потребує застосування мовних знань, а не лише їх відтворення; чи достатньо подано опор для самостійної роботи; чи відповідає обсяг завдання відведеному часу; як учні використовують можливість вибору; чи сприяє завдання взаємодії, перенесенню вивченого в нову ситуацію та створенню завершеного мовленнєвого продукту.

ЦИФРОВА ЕТИКА, БЕЗПЕКА Й АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» (2026) передбачає формування в учнівства вмінь працювати з різними джерелами інформації, критично оцінювати повідомлення, безпечно й відповідально взаємодіяти в цифровому середовищі, дотримуватися цифрового етикету та засад академічної доброчесності.

У підручнику ці орієнтири реалізуються через опрацювання медіатекстів, використання QR-кодів, електронних словників та інших цифрових джерел, розрізнення фактів і суджень, ознайомлення з поняттями *фейк* і *дипфейк*, створення дописів, блогів, подкастів, відеозаписів і презентацій. Такі завдання одночасно розвивають мовну, інформаційно-комунікаційну, соціальну, громадянську й культурну компетентності.

Основні напрями

Напрямок	Що формуємо	Як реалізується в підручнику
Критичне оцінювання інформації	розрізняти факти й судження; визначати відому, нову, суперечливу та незрозумілу інформацію; перевіряти сумнівні відомості; робити обґрунтовані висновки	робота з різними видами текстів і медіатекстів; читання з маркуванням; зіставлення фактів і суджень; ознайомлення з поняттями <i>фейк</i> і <i>дипфейк</i>
Робота із цифровими джерелами	знаходити, добирати, осмислювати й використовувати інформацію; оцінювати переваги та обмеження різних ресурсів	QR-коди, медіафайли, електронні словники, цифрові довідкові матеріали; порівняння електронного і друкованого словників
Цифровий етикет	ураховувати мету, адресата й ситуацію спілкування; добирати доречні, зрозумілі та доброзичливі мовні засоби; поважати позицію співрозмовника	створення дописів, блогів і повідомлень; діалоги та мовленнєві ситуації на підтримку, подяку, згоду й коректну незгоду
Відповідальне створення цифрового контенту	планувати зміст повідомлення; добирати форму й мовні засоби; відповідати за точність, доречність і зрозумілість створеного продукту	аудіо- й відеозаписи, подкасти, сценарії, дописи, рекламні слогани, постери, презентації та е-лепбук
Безпечна цифрова взаємодія	усвідомлювати можливі ризики онлайн-комунікації; не поширювати неперевірені відомості й персональні дані;	обговорення правил роботи з онлайн-ресурсами та можливих наслідків поширення інформації; методичний супровід роботи з

Напрям	Що формуємо	Як реалізується в підручнику
Академічна доброчесність	відповідально користуватися цифровими засобами	QR-кодами й цифровими продуктами
	розрізняти власну й запозичену інформацію; самостійно створювати висловлення; коректно використовувати джерела; зазначати походження відомостей	робота зі словниками, текстами з позначеними джерелами, довідковими й цифровими ресурсами; пошук інформації для дослідницьких і проєктних завдань

Конкретні приклади з підручника

§ 1. Значення мови в житті суспільства. Учні й учениці опрацьовують медіафайли за покликаннями або QR-кодами, визначають, що нового дізналися, і на основі отриманої інформації створюють рекламний слоган про українську мову. Завдання поєднує роботу із цифровим джерелом, добір інформації, мовну творчість та врахування комунікативної мети.

Під час роботи з текстами учні розрізняють факти й судження, застосовують читання з маркуванням, визначають відому, нову, суперечливу й незрозумілу інформацію. Так формується основа критичного сприймання цифрових повідомлень.

§ 5. Тлумачний словник. Учні й учениці порівнюють електронний і друкований словники: визначають способи пошуку слова, можливість прослухати вимову, залежність від інтернету й електроенергії, зручність використання в різних ситуаціях. Вони не лише опановують будову словника, а й оцінюють переваги та обмеження різних інформаційних ресурсів.

У параграфі запропоновано створити короткий допис для власного блогу. Учень / учениця обирає тему, добирає зміст і мовні засоби, орієнтується на потенційного читача. Учителю / учителька може доповнити виконання обговоренням відповідальності автора за точність, коректність і доречність оприлюдненої інформації.

Тема «Неологізми». Учні ознайомлюються зі значеннями слів *промт, дипфейк, ШІ-агент, фейк, блог, подкаст*. Поняття *дипфейк* створює підстави для обговорення того, чому цифрове зображення, аудіо або відео не завжди можна вважати достовірним і за якими ознаками варто перевіряти інформацію.

Створення «Короткого словника неологізмів» передбачає пошук нових слів у доступних джерелах, з'ясування їх значень, відбір і систематизацію матеріалу. Завдання поєднує мовну, дослідницьку та інформаційно-комунікаційну діяльність.

Е-лепбук і «Картка пам'яті». Учням і ученицям запропоновано після вивчення параграфів створювати аудіо- або відеофайли, фіксувати мовні відкриття й поступово формувати власний подкаст про українську

мову. Така діяльність розвиває здатність узагальнювати інформацію, створювати цифровий контент і відповідати за його зміст.

Мініпроект «Я — словотворець!». Учні створюють власні новотвори та обирають спосіб їх представлення: відеозвернення, ілюстрацію, мініказку або постер «Слова майбутнього». Завдання інтегрує мовну, інформаційно-комунікаційну, культурну компетентності, інноваційність і творчість.

Груповий проєкт-дослідження «Україна чудова». Учні й учениці готують короткі презентації про географічні назви України та отримують пряму вказівку скористатися надійними інформаційними джерелами. Під час виконання важливо обговорити ознаки надійності джерела та необхідність зазначати, звідки взято відомості.

Для п'ятикласників і п'ятикласниць можна запропонувати короткий алгоритм:

**ЗНАХОДЖУ → ПЕРЕВІРЯЮ → ОСМИСЛЮЮ → ПЕРЕДАЮ
СВОЇМИ СЛОВАМИ → ЗАЗНАЧАЮ ДЖЕРЕЛО**

Учень / учениця має поступово навчатися:

- розрізняти власну й запозичену інформацію;
- не видавати чужий текст, ідею, зображення або цифровий продукт за власний;
- передавати прочитане своїми словами без спотворення змісту;
- називати автора / авторку, видання, сайт або інше використане джерело;
- перевіряти сумнівну інформацію за іншими надійними джерелами та за потреби звертатися по допомогу до вчителя / учительки або дорослих;
- відповідально використовувати цифрові інструменти й пояснювати, яку частину роботи виконано самостійно;
- не поширювати неперевірені повідомлення, образливі матеріали та персональні дані інших людей.

Методичні орієнтири

- під час роботи з qr-кодами й онлайн-матеріалами звертати увагу на автора / авторку, установу, дату, мету повідомлення й ознаки надійності джерела;
- заохочувати учнівство пояснювати, чому певна інформація викликає довіру або сумнів;
- порівнювати повідомлення про ту саму подію та визначати, що в них є фактом, судженням або припущенням
- перед створенням допису, блогу, подкасту чи відео визначати мету, адресата, зміст, тональність і критерії якості продукту;
- обговорювати, які особисті відомості, фотографії та повідомлення не можна оприлюднювати без згоди людини;

- нагадувати про коректне використання текстів, зображень, музики та інших матеріалів;
- розмежовувати допомогу цифрових інструментів і власний навчальний результат учня / учениці;
- розглядати цифрову безпеку через конкретні ситуації вибору та обговорення можливих наслідків дій;

Під час апробації доцільно простежити, чи вміють учні й учениці знаходити автора / авторку та джерело повідомлення; розрізняти факти, судження й припущення; пояснювати, чому інформація потребує перевірки; безпечно користуватися запропонованими QR-кодами й онлайн-ресурсами; дотримуватися доброзичливого тону в цифровій комунікації; самостійно створювати цифрові продукти та зазначати використані джерела. Окремо варто з'ясувати, чи потребує підручник додаткової короткої пам'ятки з цифрової безпеки й академічної доброчесності, адаптованої до віку п'ятикласників і п'ятикласниць.

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ І РЕФЛЕКСІЯ

Мета формувального оцінювання – не лише зафіксувати результат, а й допомогти учневі / учениці побачити власний поступ, отримати зрозумілий зворотний зв'язок, здійснити самооцінювання та, за потреби, скоригувати подальшу навчальну діяльність.

У підручнику цю логіку реалізовано через «Картки пам'яті», «Щоденник мандрівника», рефлексивні запитання, завдання на самоконтроль і самооцінювання, фіксацію навчальних досягнень та обговорення результатів роботи з однокласниками й однокласницями.

**МЕТА → ДІЯЛЬНІСТЬ → ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК →
САМООЦІНЮВАННЯ → КОРЕКЦІЯ → НАСТУПНИЙ КРОК**

Інструменти формувального оцінювання в підручнику

Інструмент	Функція	Як реалізується в підручнику
«Картка пам'яті»	узагальнити вивчене; зафіксувати нові слова, правила, мовні відкриття, труднощі та особисто значущі результати	наприкінці багатьох параграфів учням запропоновано заповнити картку й поділитися враженнями, навчальними відкриттями або досягненнями
«Щоденник мандрівника»	побачити накопичений результат за певним змістовим блоком; розмежувати «я знаю» і «я вмію»	після завершення змістового блоку учні й учениці здійснюють «зупинку в подорожі Країною Української Мови» та фіксують власні досягнення
Рефлексивні запитання	усвідомити, що було новим, важливим, складним або цікавим; сформулювати власний висновок	запитання типу: «Що нового ти дізнався / дізналася?», «Яку думку або мовне відкриття хочеш запам'ятати?»
Самоконтроль	перевірити правильність виконання, застосувати правило, алгоритм, словник або довідкове джерело	вправи на перевірку власних висновків, робота з правилами, таблицями, словниками, алгоритмами й тестовими завданнями
Самооцінювання	визначити, що вже відомо й що учень / учениця вміє виконувати; виявити труднощі та потребу в додатковій роботі	формулювання «Я знаю...», «Я вмію...», «Тепер я хочу навчитися ще краще...»; фіксація власних навчальних досягнень
Взаємооцінювання й обговорення результатів	зіставити різні способи виконання; пояснити власне рішення; отримати доброзичливий зворотний зв'язок	обговорення відповідей і створених продуктів у парах та групах; запрошення поділитися враженнями, думками, відкриттями й досягненнями
Редагування	виявити недоліки, установити їх причини та вдосконалити результат	редагування речень, текстів і реплік; перевірка доречності слововживання; порівняння початкового й виправленого варіантів
Лепбук та е-лепбук	накопичувати, систематизувати й представляти результати навчання	укладання мовної скарбнички; створення аудіо- й відеозаписів та власного подкасту про українську мову

Після вивчення § 1 учням і ученицям запропоновано створити «Картку пам'яті», у якій можна зафіксувати нові слова, спостереження та мовні відкриття. За бажанням учень / учениця може започаткувати щоденник у формі аудіо- або відеофайлів і після опрацювання кожного параграфа додавати власні враження та результати мовних досліджень.

Під час читання з маркуванням учні позначають інформацію:

- «+» — уже знаю;
- «-» — це суперечить моїм знанням;
- «!» — нове й неочікуване;
- «?» — незрозуміле, хочу дізнатися більше.

Така робота дає змогу одночасно оцінити розуміння тексту й усвідомити власні інформаційні потреби.

Після § 2 учневі / учениці запропоновано заповнити «Картку пам'яті», поділитися враженнями від уроку та назвати думку або мовне відкриття, яке хочеться запам'ятати.

Після вступного змістового блоку учні й учениці визначають, що вони вже знають: значення понять *державна мова* і *рідна мова*, ознаки тексту, тему й основну думку, відмінність між фактом і судженням. Водночас вони оцінюють сформовані вміння: розрізняти факти й судження, обґрунтовувати думку, добирати заголовок, складати рекламний слоган, пояснювати значення прислів'їв, створювати асоціативне гроно й колаж.

Рефлексивний блок завершується незакінченими реченнями:

- «Найцікавішим для мене було...»;
- «Я хочу дізнатися більше про...»;
- «Найскладнішим для мене було...»;
- «Мені вдалося...».

Після опрацювання тем із лексикології учні не лише відтворюють поняття, а й визначають, що вміють робити: з'ясовувати лексичне значення слова, користуватися словниками, розрізняти лексичні групи, добирати синоніми й антоніми, доречно використовувати слова та створювати власні висловлення.

У низці параграфів завершальну рефлексію сформульовано як «Поділися навчальними відкриттями», «Поділися своїми навчальними досягненнями», «Поділися враженнями й думками». Завдяки цьому самооцінювання поєднується з навчальною комунікацією.

Орієнтовні критерії оцінювання мовленнєвого продукту

Для творчих, комунікативних і проєктних завдань доцільно заздалегідь визначати невелику кількість зрозумілих для п'ятикласників і п'ятикласниць критеріїв.

Критерій	Запитання для самооцінювання
Відповідність завданню	Чи виконав / виконала я саме те, що було запропоновано?
Повнота змісту	Чи розкрито тему? Чи достатньо потрібної інформації?
Логічність	Чи послідовно викладено думки?
Аргументованість	Чи пояснено думку? Чи наведено доречні приклади?
Мовне оформлення	Чи правильно й доречно використано мовні засоби?
Урахування адресата	Чи буде висловлення зрозумілим і доречним для адресата?
Самостійність	Що я виконав / виконала самостійно? Якою допомогою скористався / скористалася?
Удосконалення	Що варто виправити, уточнити або доповнити?

Критерії доцільно конкретизувати відповідно до виду продукту. Для діалогу важливими є доречність реплік, дотримання черговості та мовленнєвого етикету; для інформаційного повідомлення - точність, логічність і надійність використаних джерел; для творчого тексту - розкриття теми, зв'язність, виразність і мовна правильність.

Зворотний зв'язок має бути конкретним, доброзичливим і спрямованим на вдосконалення результату. Замість загальних оцінок «добре» або «неправильно» доцільно використовувати формулювання:

- «Тобі вдалося...»;
- «Особливо переконливим є...»;
- «Зверни увагу на...»;
- «Спробуй уточнити...»;
- «Перевір значення або написання слова...»;
- «Наступним кроком може бути...».

Під час взаємооцінювання учні й учениці мають оцінювати роботу, а не особистість її автора / авторки. Для п'ятикласників доцільно спочатку використовувати один-два критерії, поступово збільшуючи їх кількість.

Методичні орієнтири:

- на початку роботи над темою робити навчальну мету зрозумілою для учнівства: «що маю зрозуміти?», «що зможу виконати?»;
- використовувати «картку пам'яті» не для механічного переписування правила, а для короткої фіксації особисто значущого результату;
- під час самооцінювання пропонувати конкретні запитання: «що вже вмію?», «де помиляюся?», «яка опора мені допомагає?», «що спробую наступного разу?» ;
- спрямовувати зворотний зв'язок на спосіб виконання, досягнутий результат і наступний навчальний крок;
- надавати учневі / учениці можливість виправити або доповнити роботу після отримання зворотного зв'язку;
- порівнювати результат учня / учениці передусім із його / її попереднім результатом, а не з роботами однокласників;
- поєднувати оцінювання мовної правильності з оцінюванням змісту, доречності та комунікативної ефективності висловлення;
- за можливості пов'язувати результати «карток пам'яті» та «щоденника мандрівника» з лепбуком або е-лепбуком як особистим портфоліо навчального поступу.

Під час апробації важливо простежити, чи зрозумілі п'ятикласникам і п'ятикласницям мета, критерії та формулювання для самооцінювання; чи допомагають «Картка пам'яті» й «Щоденник мандрівника» усвідомлювати власний поступ; чи не перетворюються вони на механічне заповнення; які запитання викликають змістовну рефлексію; чи вміють учні й учениці надавати доброзичливий зворотний зв'язок; чи мають можливість удосконалювати роботу після оцінювання; чи достатньо в підручнику опор для самоконтролю, самооцінювання та взаємооцінювання.

ТЕМАТИЧНІ МАРШРУТИ ЗА РОЗДІЛАМИ ПІДРУЧНИКА

Підручник «Українська мова. 5 клас» побудовано як послідовність трьох тематичних маршрутів першого семестру. Кожен із них поєднує опанування мовного матеріалу зі слуханням, читанням, усною і письмовою взаємодією, дослідженням мовних явищ, роботою з інформацією, створенням власних висловлень і рефлексією. Під час апробації важливо оцінювати не лише повноту засвоєння мовних понять і правил, а й те, наскільки впевнено учні й учениці застосовують їх під час роботи з текстами, у власному мовленні та різних комунікативних ситуаціях.

У таблицях використано такі скорочення:

- ГР1 - усна взаємодія;
- ГР2 - сприймання, аналіз, інтерпретація та критичне оцінювання інформації в текстах;
- ГР3 - письмова взаємодія;
- ГР4 - дослідження мовлення й мовна творчість.

1. ВСТУП. УКРАЇНСЬКА МОВА В ПРОСТОРІ НАВКОЛО НАС

§§ 1–3

Мовний і змістовий фокус	роль української мови в житті людини, суспільства й держави; державна і рідна мова; мова як засіб спілкування, пізнання, мислення та самовираження; текст, тема й основна думка; факт і судження
Діяльнісні акценти	уважно слухати, читати й аналізувати тексти; знаходити важливу інформацію; розрізняти факти й судження; висловлювати й аргументувати думку; пов'язувати інформацію з особистим, культурним і громадянським досвідом
Мовленнєві й текстові продукти	усне обговорення; коротке аргументоване висловлення; рекламний слоган про українську мову; відповіді на проблемні запитання; «Картка пам'яті»; самооцінювання в «Щоденнику мандрівника»
Групи результатів	Домінують ГР1 і ГР2. ГР3 реалізується у власних письмових висловленнях і творчих продуктах; ГР4 – у спостереженнях за мовою та осмисленні мовних понять.
Під час апробації	простежити, чи доступні п'ятикласникам тексти про роль мови; чи не зводиться робота до відтворення декларативних положень; чи справді учні розрізняють факт і судження, аргументують позицію та пов'язують прочитане з власним досвідом.

2. ЛЕКСИКОЛОГІЯ. ПРОСТІР НАВКОЛО МЕНЕ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЛЕКСИКИ

§§ 4–25

Мовний і змістовий фокус	лексичне значення слова; тлумачний та інші словники; фразеологізми; синоніми, антоніми, омоніми, пароніми; власне українські й запозичені слова; активна й пасивна лексика; неологізми; діалектні, професійні, стилістично забарвлені слова; сленг і просторіччя; лексична помилка; суржик; лексичний розбір
Діяльнісні акценти	пояснювати значення слова; користуватися словниками; зіставляти й класифікувати лексику; з'ясовувати походження та сферу вживання слів; визначати доречність слововживання; редагувати лексичні помилки; працювати з текстами, візуальною й цифровою інформацією
Мовленнєві й текстові продукти	вільне есе; діалог і полілог; інтерв'ю; опис і роздум; особистий словничок; постер, колаж, «хмаринка слів», короткий сценарій відео; запитання до тексту; творчий мініпроект; подкаст; «Картка пам'яті»
Групи результатів	Найвиразніше реалізуються ГР2, ГР3 і ГР4. ГР1 посилюється через інтерв'ю, діалоги, роботу в парах і групах, обговорення мовних явищ та доречності слововживання.
Під час апробації	оцінити, чи посильний обсяг лексичних понять; чи вміють учні користуватися словником не формально, а для розв'язання конкретного завдання; чи зрозумілі теми про сленг, просторіччя й суржик; чи допомагають творчі продукти реально збагачувати активний словник, а не перевантажують урок.

3. ФОНЕТИКА. ГРАФІКА. ОРФОЕПІЯ. ОРФОГРАФІЯ

§§ 26–61

Мовний і змістовий фокус	звуки й букви; голосні та приголосні; тверді, м'які, дзвінкі й глухі приголосні; звукове значення букв; склад і наголос; орфоепічні норми; фонетичний розбір; м'який знак, апостроф, спрощення, подовження, милозвучність; орфографічні, орфоепічні та графічні помилки
Діяльнісні акценти	слухати й розрізняти звуки; правильно вимовляти та наголошувати слова; виконувати фонетичний аналіз; пояснювати написання; користуватися орфоепічним та орфографічним словниками; редагувати слова й тексти; працювати з таблицями, алгоритмами та науковою інформацією за QR-кодами
Мовленнєві й текстові продукти	виразне читання; текст-опис; коротка розповідь; вільне есе; мовна гра; фонетичне дослідження; діалог; комікс; реклама; казка про мовні явища; презентація; «Картка пам'яті»
Групи результатів	Домінують ГР4. ГР1 реалізується через нормативну вимову, виразне читання, діалоги й усні пояснення; ГР2 — через аналіз текстів і довідкової інформації; ГР3 — через створення та редагування письмових висловлень
Під час апробації	з'ясувати, які фонетичні й орфографічні поняття потребують найбільше часу; чи зрозумілі алгоритми й умовні позначення; чи не перевантажує учнів фонетична транскрипція; чи достатньо практики нормативної вимови; чи допомагають словники, QR-матеріали й редагування переносити правило у власне мовлення.

4. ВІДОМОСТІ ІЗ СИНТАКСИСУ ТА ПУНКТУАЦІЇ (другий семестр)

§§ 62–104; с. 187–264

Мовний і змістовий фокус	словосполучення і речення; граматична основа; головні й другорядні члени; односкладні й двоскладні речення; речення за метою висловлення та емоційним забарвленням; однорідні члени; звертання; вставні слова; прості й складні речення; пряма мова, діалог; розділові знаки й пунктуаційна помилка
Діяльнісні акценти	аналізувати й моделювати синтаксичні конструкції; правильно інтонувати речення; пояснювати розділові знаки; редагувати пунктуаційні помилки; застосовувати синтаксичні засоби в живому й цифровому спілкуванні; аналізувати комунікативні наміри, суперечку, конфлікт і мовні засоби впливу
Мовленнєві й цифрові продукти	допис у соціальній мережі; повідомлення в месенджері; смс-привітання; комплімент; рекламна вівіска; текст-міркування; оповідання; інтерв'ю; діалог; робота з прямою мовою; повідомлення з урахуванням цифрового етикету
Групи результатів	Розділ комплексно реалізує всі чотири групи результатів: усну взаємодію (ГР1), роботу з текстом і медіатекстом (ГР2), власні письмові та цифрові висловлення (ГР3), дослідження синтаксичних і пунктуаційних явищ (ГР4).
Під час апробації	простежити, чи посильний для 5 класу обсяг синтаксичного матеріалу; чи достатньо опор для розрізнення й аналізу конструкцій; чи допомагають комунікативні й цифрові завдання усвідомити практичну функцію синтаксису та пунктуації; які теми й продукти потребують більше часу, диференціації або додаткових зразків.

Спільна логіка маршрутів

МОВНЕ ЯВИЩЕ → ТЕКСТ / ІНФОРМАЦІЯ → ДОСЛІДЖЕННЯ → СПІЛКУВАННЯ → ВЛАСНИЙ ПРОДУКТ → РЕФЛЕКСІЯ

Тематичні маршрути не варто сприймати як жорстку послідовність однакових дій. Учитель / учителька може змінювати темп, добирати вправи вибірково, посилювати окремі види діяльності та повертатися до попередніх опор. Важливо, щоб наприкінці кожного великого розділу учень / учениця міг / могла не лише назвати вивчені поняття, а й продемонструвати, як застосовує їх у читанні, мовленні, письмі, роботі з інформацією та реальному спілкуванні.

МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ ЩОДО АПРОБАЦІЇ ПІДРУЧНИКА

Апробація підручника «Українська мова. 5 клас» має дати змогу побачити, як його зміст і методичний апарат працюють у реальному освітньому процесі: що є доступним і мотивувальним для п'ятикласників і п'ятикласниць, які завдання забезпечують очікувані результати навчання, де виникають труднощі, що потребує уточнення, скорочення, додаткової опори або методичного коментаря.

Дорожню карту доцільно використовувати як інструмент педагогічного спостереження. Учитель / учителька не лише працює з підручником, а й фіксує конкретні факти апробації: реакції учнівства, час виконання завдань, типові помилки, труднощі з розумінням інструкцій, ефективність рубрик і піктограм, доступність цифрових матеріалів, результативність творчих, комунікативних і дослідницьких завдань.

Запропоновані критерії є орієнтирами для авторського й методичного супроводу апробації та не замінюють офіційних форм, анкет і процедур, визначених її організаторами.

Критерії педагогічного спостереження під час апробації

Критерій	Що спостерігати	Що варто зафіксувати
1. Доступність і вікова відповідність	чи зрозумілі тексти, правила, приклади, терміни та навчальні ситуації; чи відповідають вони досвіду й пізнавальним можливостям 5 класу	конкретні слова / фрагменти, що викликали труднощі; чи потрібне пояснення вчителя; які тексти або приклади виявилися особливо вдалим
2. Чіткість інструкцій	чи учні розуміють, що саме потрібно зробити, у якій	номер вправи; що саме було незрозумілим; яке уточнення

	послідовності й у якому форматі подати результат	довелося дати; як можна спростити або конкретизувати формулювання
3. Навігація й методичний апарат	чи допомагають рубрики, піктограми, «Картка пам'яті», лепбук / е-лепбук швидко зорієнтуватися й організувати діяльність	які елементи учні розпізнають самостійно; які потребують повторного пояснення; чи не перевантажують сторінку
4. Реальний час і обсяг роботи	чи можна виконати відібраний учителем комплекс завдань у межах уроку; які вправи потребують більше часу, ніж передбачалося	орієнтовний час; що встигли / не встигли; які завдання доцільно скоротити, поділити або перенести
5. Реалізація очікуваних результатів	чи спонукають завдання слухати, читати з розумінням, аналізувати інформацію, створювати власні висловлення, досліджувати мовні явища	яка навчальна дія справді відбулася; які групи результатів були реалізовані; що учень / учениця зміг / змогла зробити самостійно
6. Мотивація й залученість	які тексти, мовленнєві ситуації, ігрові, творчі, дослідницькі та групові завдання викликають інтерес і активність	реакція класу; добровільна участь; бажання продовжити / обговорити; завдання, що не викликали очікуваного інтересу
7. Диференціація й інклюзивність	чи є можливість добирати посилені завдання, змінювати обсяг і формат роботи; чи всі учні можуть бути залучені без дискримінаційних або незручних ситуацій	кому потрібна додаткова опора; які завдання надто складні / легкі; чи достатньо вибору й альтернативних способів виконання
8. Робота з текстом та інформацією	чи переходять учні від буквального розуміння до пошуку, зіставлення, інтерпретації, оцінювання достовірності та формулювання висновку	типові труднощі; чи розрізняють факт і судження; чи вміють пояснити довіру / сумнів щодо джерела; які опори допомагають
9. Практична й компетентісна спрямованість	Чи застосовують учні мовні знання в нових навчальних, життєвих і комунікативних ситуаціях	Які компетентності й наскрізні вміння реалізовано; який продукт створено; чи зміг учень пояснити спосіб виконання
10. Цифрові матеріали й безпека	чи працюють QR-коди та покликання; чи є цифрові ресурси доступними й доречними; чи зрозумілі	технічні проблеми; потреба в альтернативі без інтернету; реакція учнів; чи потрібне

	правила безпечної та етичної онлайн-взаємодії	додаткове пояснення щодо цифрової безпеки
11. Формувальне оцінювання й рефлексія	чи допомагають «Картки пам'яті», «Щоденник мандрівника» та рефлексивні запитання усвідомити поступ, труднощі й наступний крок	чи відповіді є змістовними, а не формальними; які запитання працюють найкраще; які формулювання варто уточнити
12. Мовне й технічне оформлення	чи немає мовних, фактологічних, технічних або верстальних огріхів; чи зручно читати таблиці, схеми, підписи та завдання	сторінка / номер вправи; точний фрагмент; вид помилки; запропонований варіант виправлення

Підручник містить ресурс для вибору й диференціації, тому під час апробації не варто оцінювати параграф за принципом «чи можна виконати всі вправи за один урок». Доцільніше фіксувати, чи може вчитель / учителька сформулювати з поданого матеріалу посильний і цілісний маршрут уроку, що приводить до очікуваного результату, та які завдання найкраще працюють для різних груп учнівства.

Пропонований короткий запис після уроку / параграфа

Дата, клас, § / тема	
Що спрацювало найкраще?	
Яке завдання викликало найбільші труднощі?	
Чи були незрозумілі інструкції? № вправи	
Орієнтовний час на ключові завдання	
Що учні виконали самостійно?	
Що потребувало додаткового пояснення / зразка?	
QR-коди / цифрові ресурси: працюють / не працюють / потрібна альтернатива	
Що варто змінити в підручнику або методичному супроводі?	

Для апробації корисно періодично залучати короткий учнівський зворотний зв'язок. Він не має перетворюватися на додаткову контрольну роботу. Достатньо 2–3 запитань після окремого параграфу або змістового блоку.

- Що сьогодні було зрозумілим і корисним?
- Що було найскладнішим або незрозумілим?
- Яке завдання тобі допомогло краще зрозуміти тему?
- Яке завдання ти хотів / хотіла б змінити? Як саме?
- Чи допомогли таблиця, піктограма, «Картка пам'яті», QR-матеріал або робота в парі?

Доцільно узагальнити спостереження не за окремими враженнями, а за повторюваними тенденціями: які труднощі виникали систематично; які рубрики й типи завдань були ефективними; де не вистачало часу або диференціації; які цифрові матеріали потребують заміни; що варто уточнити у формулюваннях, теоретичних блоках, таблицях, прикладах або методичних рекомендаціях.

Цінним результатом апробації є конкретне спостереження, пов'язане з параграфом чи вправою: «що відбулося – чому це важливо – що пропонуємо змінити». Саме такі дані дають авторському колективу підстави для обґрунтованого доопрацювання підручника.

МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ / ВЧИТЕЛЬКИ

Підручник «Українська мова. 5 клас» доцільно використовувати не як перелік вправ, обов'язкових до послідовного виконання, а як ресурс для конструювання навчального маршруту. Учитель / учителька добирає завдання відповідно до очікуваного результату, особливостей класу, темпу роботи, потреб учнівства та конкретної педагогічної ситуації.

Оптимальною є логіка, за якої мовне поняття не відокремлюється від тексту, інформації та реального спілкування: учень / учениця спостерігає мовне явище, осмислює його, застосовує в мовленні, створює власний продукт і здійснює рефлексію.

**ОЧІКУВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ → ДОБІР ЗАВДАНЬ → ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВСТВА →
ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК → НАСТУПНИЙ КРОК**

Методичні орієнтири щодо організації роботи з підручником

Орієнтир	Практична рекомендація
Плануйте від результату	Починайте підготовку уроку із запитання: «Що учень / учениця зможе зробити після заняття?» Добирайте лише ті вправи, що працюють на цей результат.
Добирайте завдання вибірково	Не прагніть виконати всі вправи параграфа. Підручник містить ресурс для варіативності й диференціації; частину завдань можна використовувати усно, у парі, групі, як домашню або додаткову роботу.
Поєднуйте мовне правило з текстом	Після пояснення або відкриття правила повертайте учнів до тексту й мовленнєвої ситуації: знайти явище, пояснити його функцію, відредагувати, використати у власному висловленні.
Ставте запитання різних рівнів	Під час читання переходьте від «Що сказано?» до «Як це доведено?», «Чому це важливо?», «Чи можна довіряти інформації?», «Як це пов'язано з моїм досвідом?».
Розвивайте усну взаємодію	Регулярно використовуйте короткі діалоги, взаємні запитання, обговорення, інтерв'ю, аргументовану згоду / незгоду. Важливо, щоб усне мовлення було не додатком, а повноцінною навчальною дією.
Підтримуйте роботу з інформацією	Привчайте користуватися словниками, довідковими й надійними цифровими джерелами як інструментами перевірки мовної норми, значення слова та достовірності відомостей.
Обговорюйте цифрову етику й безпеку	Під час роботи з QR-кодами, дописами, повідомленнями та іншими цифровими продуктами звертайте увагу на безпеку, приватність, доречність мовлення, відповідальність за поширення інформації та коректне використання джерел.
Зберігайте право на вибір	Якщо очікуваний результат не змінюється, дозволяйте учням обирати формат творчого продукту: усне висловлення, допис, постер, коротке відео, інтерв'ю, лепбук / е-лепбук тощо.
Диференціюйте підтримку	Одним учням потрібен зразок, алгоритм або опорні слова, іншим – завдання на самостійне дослідження чи творчий перенос. Диференціюйте не лише складність, а й обсяг, темп і спосіб виконання.

Використовуйте рефлексію змістовно	«Картка пам'яті», «Щоденник мандрівника», лепбук / е-лепбук і короткі рефлексивні запитання мають допомагати учневі побачити власний поступ, а не перетворюватися на формальне заповнення.
Оцінюйте поступ, а не лише правильність	Звертайте увагу на рух від упізнавання й відтворення правила до пояснення, аргументації, редагування, самостійного використання мови та перенесення знань у нову ситуацію.

Запропоновані орієнтири допомагають учителеві / учительці використовувати підручник варіативно, зберігаючи його діяльнісну й компетентнісну логіку. Основним критерієм добору завдань має бути не кількість виконаних вправ, а досягнутий учнем / ученицею результат: розуміння мовного явища, здатність пояснити його, застосувати у власному мовленні, використати під час роботи з текстом та інформацією, створити відповідний комунікативний продукт і оцінити власний поступ.

Навчальна програма
«Українська мова. 5 - 6 класи»
для закладів загальної середньої освіти

(автори: Семенов О.М., Гарюнова Ю.О., Дятленко Т.І., Калинич О.В.)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальну програму «Українська мова. 5 – 6 класи» для закладів загальної середньої освіти розроблено відповідно до положень Закону України «Про освіту» (2017) ¹, «Про повну загальну середню освіту» (2020) ², вимог Державного стандарту базової середньої освіти (2020) ³, Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 р. № 235⁴. Під час розроблення програми враховано модельну навчальну програму «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої (автори: Н.Голуб, О.Горошкіна)⁵, а також сучасні наукові підходи до навчання української мови, розвитку читачької грамотності, критичного мислення та формування ключових компетентностей здобувачів освіти.

Програма реалізує авторську концепцію навчання української мови в адаптаційному циклі базової середньої освіти.

Мета навчання української мови узгоджується з метою мовно-літературної освітньої галузі Державного стандарту базової середньої освіти й спрямована на формування компетентного мовця, читача/читачки й учасника /учасниці комунікації, здатного/ здатної вільно, доречно, етично й відповідально використовувати українську мову в навчанні, повсякденному житті, культурному, громадському й цифровому середовищі.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

- формувати усвідомлення української мови як державної, важливого чинника національної ідентичності, культурної пам'яті та особистісного самовираження;
- формувати системні знання про мовні одиниці, мовні явища й норми сучасної української літературної мови та вміння застосовувати їх у власному мовленні;

¹ ____ Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

² Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>

³ Державний стандарт базової середньої освіти. 2020. URL : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/

⁴ Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти : затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235, у редакції наказу МОН України від 09.08.2024 № 1120. Київ, 2024. 39 с. <https://surl.li/odtotu>

⁵ Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти : у редакції 2023 року : затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 10.10.2023 № 1226. URL: <https://drive.google.com/file/d/1xIY5Ja2rMBHxhFC9bMSOtfG4VSVZuMuv/view>

- розвивати мовне чуття, усвідомлення естетичної й культурної цінності мови;
- удосконалювати усне й писемне мовлення відповідно до мети, ситуації, адресата й умов спілкування;
- формувати здатність ефективно взаємодіяти в усній формі: слухати, розуміти, ставити запитання, брати участь у діалозі й полілозі, аргументовано висловлювати власну позицію;
- формувати вміння створювати власні висловлення в усній, письмовій та мультимедійній формах відповідно до мети, адресата й ситуації спілкування, дотримуючись норм сучасної української літературної мови, мовленнєвого етикету та академічної доброчесності;
- формувати вміння сприймати, читати, аналізувати, інтерпретувати й критично оцінювати тексти різних типів і жанрів;
- розвивати здатність працювати з інформацією з різних джерел: знаходити, добирати, зіставляти, перевіряти, узагальнювати та використовувати її для навчальних і життєвих потреб;
- формувати вміння розрізняти факти й судження, виявляти головну й другорядну інформацію, оцінювати достовірність джерел, розпізнавати маніпулятивні впливи;
- формувати навички етичної, безпечної та відповідальної комунікації в реальному й цифровому середовищі;
- формувати дослідницькі й творчі вміння через спостереження за мовними явищами, роботу зі словниками, довідковими та цифровими ресурсами, створення власних текстів, мовних проєктів, дослідницьких і творчих робіт;
- сприяти розвитку емоційного інтелекту, культури діалогу, ненасильницької комунікації, співпраці, взаємоповаги й відповідального мовленнєвого вчинку.

Ціннісні орієнтири програми

Програма ґрунтується на ціннісних орієнтирах Державного стандарту базової середньої освіти та конкретизує їх у змісті навчання української мови.

Навчання української мови спрямоване на утвердження поваги до особистості й людської гідності, розвиток відповідальності, академічної доброчесності, критичного мислення, культури діалогу, взаємоповаги та співпраці. Особливого значення надається усвідомленню української мови як державної, чинника національної та громадянської ідентичності, культурної пам'яті й особистісного самовираження.

Ціннісна спрямованість програми реалізується через роботу з текстами різних типів і жанрів, мовленнєву взаємодію, дослідження мовних явищ, створення власних висловлень, розвиток медіаграмотності, критичне оцінювання інформації, формування відповідального ставлення до слова, інформації, власної діяльності та її результатів, безпечну та етичну комунікацію в реальному й цифровому середовищі.

Концептуальні засади програми

В основу програми покладено розуміння української мови як важливого складника мовної, національної та громадянської ідентичності, засобу пізнання світу, комунікації й розвитку мовної особистості учня/учениці.

Актуальність програми зумовлена потребою формування в учнівства не лише предметних мовних знань, а й умінь ефективно використовувати українську мову в реальних життєвих і цифрових комунікативних ситуаціях. В умовах сучасних суспільних викликів особливого значення набуває розвиток мовної стійкості, критичного мислення, медіаграмотності та культури безпечної взаємодії в інформаційному просторі.

Оригінальність програми полягає в реалізації авторської діяльнісної моделі «**Читаю → Досліджую → Осмислюю → Спілкуюся → Створюю**», що відображає логіку цілісного розвитку мовної особистості учня / учениці: від сприймання й розуміння інформації – до її аналізу, осмислення, інтерпретації, оцінювання, комунікативного використання та створення власних мовних продуктів.

Концепція програми передбачає поєднання мовної, мовленнєвої, текстової, дослідницької та творчої діяльності. Здобувачі освіти досліджують мовні явища, працюють із текстами різних типів і жанрів, зокрема медіатекстами, взаємодіють у реальному й цифровому середовищі, створюють усні, письмові і мультимедійні продукти.

Українська мова розглядається як система мовних одиниць і правил та як інструмент мислення, спілкування, творчого самовираження, особистісного розвитку й відповідальної участі в житті суспільства.

Принципи і наукові підходи

Реалізація мети й завдань навчання української мови в 5–6 класах ґрунтується на системі взаємопов'язаних принципів та підходів.

Дитиноцентризм. Програма орієнтована на потреби, інтереси, життєвий досвід та індивідуальні можливості учнів і учениць. Навчальний зміст добирається з урахуванням вікових особливостей підлітків і пов'язується з реальними життєвими ситуаціями.

Текстоцентризм. Основною одиницею навчання є текст як джерело інформації, культурних смислів, емоційного досвіду та мовних спостережень. Робота з текстом охоплює сприймання, розуміння, осмислення, аналіз, інтерпретацію, оцінювання та створення власних висловлень.

Комунікативна спрямованість. Навчання української мови зорієнтоване на формування здатності ефективно взаємодіяти в різних

ситуаціях спілкування. Програма передбачає участь у діалогах і полілогах, дискусіях, обговореннях, спільній діяльності, аргументоване висловлення власної позиції та досягнення взаєморозуміння.

Інструментальність і практична спрямованість. Мовні знання, уміння та навички розглядаються як інструмент розв'язання навчальних і життєвих завдань. Навчальний матеріал спрямований на формування здатності використовувати українську мову для пізнання світу, самовираження, співпраці та прийняття рішень.

Науковість і системність. Зміст програми відповідає сучасному стану мовознавчої науки, забезпечує послідовне й системне формування мовних знань, умінь, навичок, враховує міжпредметні зв'язки та логіку розвитку мовної компетентності здобувачів освіти.

Культуровідповідність. Українська мова розглядається як важливий чинник збереження культурної пам'яті, національної спадщини, громадянської ідентичності та суспільної єдності. Зміст програми сприяє формуванню мовної стійкості та відповідального ставлення до мовленнєвої поведінки.

Інтеграція медіаграмотності та цифрової етики. Програма враховує особливості сучасного інформаційного середовища. Учні й учениці навчаються працювати з різними джерелами інформації, критично оцінювати інформацію, дотримуватися норм цифрового етикету, безпечно та відповідально взаємодіяти онлайн.

Інклюзивність і недискримінаційність. Освітній процес ґрунтується на повазі до людської гідності, забезпечення рівних можливостей для всіх учнів і учениць, розвитку культури взаємоповаги, толерантності та безпечного освітнього середовища.

Наступність і перспективність. Зміст програми забезпечує наступність між початковою та базовою середньою освітою і створює підґрунтя для подальшого розвитку мовної, мовленнєвої, читацької, дослідницької та громадянської компетентностей учнівства.

Методика реалізації програми ґрунтується на поєднанні особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного підходів і передбачає активну участь учнів і учениць у різних видах мовленнєвої, пізнавальної, дослідницької та творчої діяльності.

Особистісно орієнтований підхід. Освітній процес спрямований на розвиток цілісної особистості в єдності емоційної, пізнавальної та діяльнісної сфер: «відчуваю», «думаю», «дію». Такий підхід забезпечує врахування індивідуальних особливостей, потреб, інтересів, прагнень учнівства, заохочує до самостійності у вивченні української мови, самопізнання і саморозвитку.

Компетентнісний підхід. Засвоєння мовних знань поєднується із формуванням умінь застосовувати їх у навчальній діяльності,

повсякденному житті, цифровому середовищі. Мовні знання розглядаються як інструмент розв'язання навчальних і життєвих комунікативних завдань, особистісного розвитку, соціальної взаємодії та самореалізації.

Діяльнісний підхід. Навчання організовується через різні види мовленнєвої, пізнавальної, дослідницької та творчої діяльності. Учні й учениці є активними учасниками освітнього процесу: спостерігають за мовними явищами, аналізують тексти, взаємодіють, створюють і презентують результати власної діяльності.

Ключові змістові орієнтири програми

Програму реалізовано через узаємопов'язані **змістові орієнтири**, що забезпечують цілісний розвиток мовної особистості учня / учениці в адаптаційному циклі базової середньої освіти.

Мовна стійкість і мовна ідентичність. Учні й учениці усвідомлюють значення української мови як державної, її культуротворчу й комунікативну роль, формують відповідальне ставлення до мовної поведінки та розвивають мовну стійкість у багатомовному й цифровому середовищі.

Комунікація для життя. Учні й учениці навчаються вести діалог і полілог, висловлювати власну думку, аргументувати позицію, ставити запитання, домовлятися, досягати порозуміння, дотримуватися правил мовленнєвого етикету.

Читацька грамотність і критичне мислення. Учні й учениці навчаються працювати з текстами й інформацією: знаходити потрібні відомості, інтерпретувати зміст, аналізувати й порівнювати повідомлення, розрізняти факти й судження, оцінювати достовірність інформації, формулювати власні висновки.

Медіаграмотність і цифрова етика. Учні й учениці навчаються працювати з медіатекстами, створювати повідомлення для цифрового середовища, критично оцінювати інформацію, дотримуватися цифрового етикету, безпечно та відповідально спілкуватися онлайн.

Емоційний інтелект і культура взаємодії. Учні й учениці навчаються висловлювати вдячність, підтримку, прохання, коректно висловлювати незгоду, уникати мовної агресії, виявляти повагу до співрозмовника, будувати доброзичливу комунікацію.

Творче самовираження. Учні й учениці створюють усні і письмові висловлення, зокрема з використанням мультимедійних засобів, виконують творчі й дослідницькі завдання, беруть участь у мовних проєктах, використовують українську мову як інструмент самовираження та набуття власного освітнього досвіду.

Компетентнісний потенціал програми

Зміст програми спрямований на формування ключових компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, а також наскрізних умінь, необхідних для успішного навчання, самореалізації та відповідальної участі в суспільному житті.

Навчання української мови створює умови для формування всіх ключових компетентностей, Провідною є компетентність вільного володіння державною мовою. Водночас зміст програми сприяє розвитку здатності спілкуватися рідною та іноземними мовами, математичної, природничої, інформаційно-комунікаційної, громадянської, соціальної, культурної, екологічної компетентностей, компетентності навчання впродовж життя, ініціативності, підприємливості та інноваційності через роботу з текстами різної тематики.

У процесі навчання здобувачі освіти сприймають, осмислюють, аналізують, інтерпретують й оцінюють інформацію, висловлюють власну думку в усній і письмовій формі, працюють із текстами, медіатекстами й цифровими ресурсами, дотримуються норм української літературної мови, мовленнєвого етикету, академічної доброчесності та коректно послуговуються джерелами інформації.

Реалізація програми забезпечує розвиток наскрізних умінь, визначених Державним стандартом базової середньої освіти: читати з розумінням, висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, критично й системно мислити, логічно обґрунтовувати позицію, діяти творчо, виявляти ініціативу, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми та співпрацювати з іншими.

Розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь забезпечується через опрацювання текстів різної тематики, виконання дослідницьких і творчих завдань, участь у діалогах, дискусіях і проєктах, аналіз комунікативних ситуацій, вибір мовних засобів відповідно до мети й умов спілкування та безпечну взаємодію в цифровому середовищі.

Структура курсу

Зміст програми структуровано за роками навчання з урахуванням наступності між початковою та базовою середньою освітою, логіки формування предметної мовно-комунікативної компетентності, розвитку читацької грамотності, ключових компетентностей і наскрізних умінь, визначених Державним стандартом базової середньої освіти.

Структурування змісту ґрунтується на поєднанні мовного, мовленнєвого, соціокультурного складників навчання української мови. Засвоєння мовних знань відбувається в тісному зв'язку з розвитком

практичних умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й створювати тексти, працювати з інформацією, взаємодіяти з іншими людьми та використовувати українську мову в різних життєвих ситуаціях. Соціокультурний складник реалізується через залучення здобувачів освіти до осмислення української культури засобами мови, аналіз мовних явищ у культурному і суспільному контекстах, формування мовної стійкості, громадянської ідентичності та культури відповідальної комунікації.

У 5 класі навчання розпочинається вступним розділом, який сприяє усвідомленню ролі української мови в житті людини, суспільства й держави, формуванню мовної ідентичності та позитивної мотивації до навчання. Подальше опанування лексикології, ознайомлення з фразеологією розкриває багатство української мови, її виражальні можливості, зв'язок із культурною спадщиною українського народу та роль у збереженні національної пам'яті.

Опрацювання фонетики, графіки, орфоєпії, орфографії забезпечує формування орфоепічних і правописних умінь, розвиток культури усного й писемного мовлення. Відомості із синтаксису й пунктуації створюють підґрунтя для свідомого конструювання висловлень і роботи з текстом.

У 6 класі зміст поглиблюється та систематизується. Здобувачі освіти опановують будову слова і словотвір як основу усвідомлення внутрішньої організації мовної системи, продовжують роботу над фразеологічним багатством української мови, вивчають частини мови: іменник, прикметник, числівник, займенник. Це сприяє розвитку граматичної компетентності, удосконаленню навичок точного й доречного слововживання, редагування та створення власних висловлень.

Упродовж навчання в 5-6 класах особлива увага приділяється роботі з різними типами текстів, розвитку читацької грамотності, критичного мислення, медіаграмотності, дослідницьких умінь, культури комунікації. Зміст курсу сприяє формуванню мовної стійкості, усвідомленню ролі української мови як чинника національної та громадянської ідентичності, пізнанню української культури, розвитку відповідального ставлення до слова та культури мовленнєвої взаємодії. Курс забезпечує поступовий перехід від практичного використання мовних знань до їх свідомого застосування в навчальних, соціальних і культурних контекстах.

Основна частина програми містить очікувані результати навчання, пропонований зміст навчального предмета та види навчальної діяльності здобувачів освіти.

Очікувані результати корелюються з обов'язковими результатами навчання, що визначені Державним стандартом базової середньої освіти. Види навчальної діяльності конкретизують шляхи досягнення результатів

і можуть бути адаптовані вчителем / учителькою відповідно до освітніх потреб здобувачів освіти.

Способи реалізації програми та особливості організації освітнього процесу

Освітній процес організовується на засадах особистісно орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного підходів, а також загальнодидактичних і специфічних принципів (див. Принципи і наукові підходи). Учні й учениці виступають активними учасниками навчання: читають, аналізують, досліджують мовні явища, висловлюють власні думки, взаємодіють у парах і групах, створюють усні і письмові висловлення, зокрема з використанням мультимедійних засобів.

У програмі передбачено роботу з художніми, науково-популярними, публіцистичними, інформаційними, медійними, цифровими та візуальними текстами. Робота з текстом охоплює сприймання, розуміння, аналіз, інтерпретацію, оцінювання та створення власних висловлень.

Програма передбачає дослідницьку, творчу та проєктну діяльність: мовні мінідослідження, роботу зі словниками й цифровими ресурсами, створення власних текстів, повідомлень для цифрового середовища, презентацій, подкастів, інфографіки, відео- й аудіопроектів, участь у мовних, культурологічних, медійних, дослідницьких і соціальних проєктах, обговорення та презентацію результатів.

У процесі навчання використовуються прийоми й стратегії розвитку критичного мислення, зокрема «Передбачення», «Асоціативний куш», «Коло ідей», «Фішбоун», «Шість капелюхів мислення». Вони сприяють формуванню вміння аналізувати інформацію, оцінювати її достовірність, розрізняти факти й судження, аргументувати власну позицію, формулювати висновки та приймати виважені рішення.

Цифрові інструменти застосовуються з урахуванням вікових особливостей, вимог безпечного освітнього середовища, цифрової етики й академічної доброчесності. Учні й учениці вчатьсЯ добирати інформацію з різних джерел, перевіряти її достовірність, виявляти маніпулятивні впливи, коректно покликатися на джерела, дотримуватися цифрового етикету й правил безпечної онлайн-комунікації.

У процесі навчання можуть використовуватися цифрові освітні платформи, електронні словники, мультимедійні ресурси, інтерактивні вправи, онлайн-дошки, сервіси для створення презентацій, інфографіки, подкастів, відео та організації спільної роботи. Використання цифрових інструментів здійснюється з дотриманням принципів цифрової безпеки, цифрової етики та відповідального використання інформаційних ресурсів.

Особливу увагу приділено формувальному оцінюванню, самооцінюванню, взаємооцінюванню та рефлексії навчальної діяльності. Для цього можуть використовуватися чеклісти, рефлексивні запитання, мовне портфоліо, щоденник мовних спостережень, а також індивідуальні рефлексивні практики, зокрема «нечитацький щоденник» та /або щоденник особистісного зростання. Ведення таких щоденників сприяє розвитку читацької грамотності, навичок саморефлексії, емоційного інтелекту, усвідомленого ставлення до власного навчання та особистісного розвитку.

Проектна діяльність забезпечує практичне застосування мовних знань і вмінь у реальних життєвих ситуаціях. Учні й учениці можуть створювати індивідуальні та групові мовні, культурологічні, медійні, дослідницькі та соціальні проекти, презентувати результати власної діяльності в усній, письмовій або мультимедійній формах.

Програма передбачає організацію навчальної діяльності через спостереження за мовними явищами, висування припущень, аналіз мовного матеріалу, роботу зі словниками, довідковими та цифровими ресурсами, виконання мовних міні-досліджень. Дослідницький підхід сприяє формуванню самостійності, пізнавальної активності та навичок роботи з інформацією.

Особлива увага приділяється розвитку медіаграмотності через аналіз і створення медіатекстів різних видів: повідомлень, дописів, коментарів, реклами, інтерв'ю, інфографіки, відео- та аудіоматеріалів. Учні й учениці навчаються критично оцінювати інформацію, виявляти маніпулятивні впливи, перевіряти достовірність джерел і дотримуватися принципів академічної доброчесності.

Реалізація зазначених методичних підходів забезпечує формування предметної мовної компетентності, розвиток читацької грамотності, критичного мислення, творчості, дослідницьких умінь, культури комунікації та готовності застосовувати українську мову в різних життєвих і цифрових контекстах.

Організація освітнього процесу передбачає партнерську взаємодію вчителя / вчительки й учнівства, учнів між собою, а також співпрацю школи, родини й громади.

Кожний тематичний розділ орієнтує учнівство не лише на засвоєння знань, а й на їх практичне застосування в навчальних і життєвих ситуаціях.

Особливістю програми є інтеграція мовної освіти з розвитком читацької грамотності, медіаграмотності, цифрової етики, емоційного інтелекту та дослідницької діяльності учнівства, що реалізується через авторську діяльнісну модель «Читаю → Досліджую → Осмислюю → Спілкуюся → Створюю».

5 клас

ВСТУП

Зміст програми орієнтований на розвиток таких цінностей:

- усвідомлення значення української мови як державної та необхідності вільного володіння нею для успішного навчання, самореалізації й активної участі в житті суспільства;
- повага до культурної спадщини України, історичної пам'яті народу та української мови як чинника національної ідентичності;
- потреба в змістовному, відповідальному і доброзичливому спілкуванні, дотриманні норм мовленнєвої поведінки та культури діалогу;
- готовність до доброзичливої та етичної взаємодії як у реальному житті, так і в цифровому середовищі;
- критичне ставлення до інформації, уміння розпізнавати маніпулятивні повідомлення, протидіяти інформаційному впливу та приймати виважені рішення;
- усвідомлення мови як засобу самовираження, пізнання світу, налагодження взаємин і розвитку особистості;
- відповідальне ставлення до власного мовлення та прагнення вдосконалювати комунікативні вміння.

Очікувані результати	Зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
Учень/учениця - Пояснює роль і важливість державної мови в житті людини; - вичерпно відповідає на запитання за змістом почутого повідомлення [6 МОВ 1.1.2-1]; - пов'язує, зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 МОВ 1.4.5]; - обґрунтовує своє ставлення до змісту почутої інформації [6 МОВ 1.5.1]; - визначає основні проблеми, порушені в тексті, пов'язуючи їх із життєвим досвідом [6 МОВ 2.2.1]; - пояснює значення здобутої з тексту інформації [6 МОВ 2.4.1]; - обстоює власну позицію щодо	Значення мови в житті суспільства. Українська мова – державна мова України. Українська мова в житті українців.	Організаційна діяльність: постановка цілей; складання плану дій; організація роботи; самоконтроль і рефлексія власної діяльності). Пізнавальна діяльність: пошук інформації про значення мови в житті людини й суспільства; узагальнення різних поглядів, визначення спільного й відмінного в поданих твердженнях, пошук цікавих фактів про українську мову. Мовленнєва діяльність: обговорення значення української мови для українського народу; формулювання власної позиції щодо ролі мови в житті людини; аргументування необхідності дбайливого ставлення до мови; написання есе, складання пам'ятки про відповідальне використання державної мови; участь у дискусії «Займи позицію», «Зміни

обговорюваних питань [6 МОВ 1.6.2]; - наводить кілька простих аргументів і прикладів на підтвердження власної позиції [6 МОВ 1.6.2-1]; - розрізняє відому і нову, головну і другорядну інформацію, факти та судження [6 УМД 2.2.2].		позицію», «Доведи або спростуй твердження» тощо. Текстова діяльність: сприймання й аналіз тексту, що містить нову інформацію; структурування інформації; визначення фактів і суджень у тексті, переформатування текстової інформації про мову в графічну (колаж, схему, «мовну формулу»); укладання щоденника особистісного зростання / «нечитацького щоденника» як способу пізнання себе і світу через мову.
--	--	--

ЛЕКСИКОЛОГІЯ

Зміст програми орієнтований на розвиток таких цінностей:

- усвідомлення багатства й різноманітності української лексики як важливого складника національної культури та духовної спадщини народу;
- повага до українського слова, прагнення збагачувати власний словниковий запас і вдосконалювати культуру мовлення;
- потреба добирати слова відповідно до змісту висловлення, ситуації спілкування та комунікативної мети;
- розуміння цінності фразеологізмів як носіїв народної мудрості, історичного досвіду та культурних традицій українського народу;
- усвідомлення зв'язку мови з історією та сучасністю через вивчення застарілих слів, неологізмів і мовних новотворів, діалектної, професійної та термінологічної лексики;
- відповідальне ставлення до вживання іншомовної лексики, дотримання лексичних норм і доречності слововживання;
- усвідомлення мови як інструменту самовираження, творчості, порозуміння та ефективної взаємодії з іншими людьми;
- уміння оцінювати доречність уживання слів і мовних засобів у різних життєвих та цифрових комунікативних ситуаціях.

Учень /учениця: - вирізняє лексичні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їхню суть [6 МОВ 4.1.2-1-2]; - порівнює та зіставляє слова, що належать до певних груп за вивченими ознаками [6 МОВ 4.1.1-2]; - виокремлює та розрізняє значення багатозначних слів, синонімів, пряме й переносне значення [6 МОВ	Лексикологія (36 годин) • Повторення вивченого в 1-4 класах. Лексичне значення слова. Однозначні й багатозначні слова. Тлумачний словник. Поняття про фразеологізми в контексті переносного значення слова.	Організаційна діяльність: постановка цілей; складання плану дій; впорядкування організація роботи; самоконтроль і рефлексія власної діяльності. Пізнавальна діяльність: тлумачення лексичного значення слів різними способами; поповнення активного словникового запасу новими словами; укладання особистого словничка незнайомої лексики; робота з різними видами словників;
---	---	---

4.1.1-1]; - розрізняє відому і частково нову для себе інформацію [6 УМД 1.3.1-2]; - виявляє і виправляє помилки, допущені в тексті з урахуванням засвоєних мовних норм [6 МОВ 3.3.1]; - вживає слова відповідно до їхнього лексичного значення; - збагачує власне мовлення використовуючи різні джерела [6 МОВ 4.2.4]; - користується різними видами словників; - визначає окремі деталі, що сприяють або заважають комунікації [6 УМД 1.5.2].	• Групи слів за значенням: синоніми, антоніми, омоніми. Пароніми. Словники антонімів, синонімів, омонімів, паронімів. • Групи слів за походженням: власне українські й запозичені Ознаки слів іншомовного походження. Українські відповідники до іншомовних слів Словник іншомовних слів. • Лексика за вживанням української мови: застарілі слова (архаїзми й історизми), неологізми. Письменницькі новотвори. • Групи слів за вживанням: загальноновживані й обмеженого вживання. Стилістично забарвлені слова. Діалектні, професійні слова й терміни, сленг, просторічні слова. Лексична помилка. Суржик.	добір українських відповідників до іншомовних слів; розпізнавання лексичних помилок і суржику; виконання мовних мінідосліджень і проєктних завдань з опертям на знання з лексикології. Мовленнєва діяльність: створення усних висловлень із використанням нових слів; формулювання й аргументування власної думки; добір слів відповідно до теми, мети, адресата й ситуації спілкування; обговорення ролі слова в пізнанні життєвих, моральних, суспільних, історичних та інших явищ сучасності; робота в парі / в малих групах; складання діалогів «Слово до слова – зложиться мова»; монологів на лінгвістичну тему, усних і письмових творів-описів зовнішності людини, предметів, явищ природи; створення коротких подкастів з опертям на знання з лексикології. Текстова діяльність: читання та переказування текстів із використанням нової лексики; заміна окремих слів і висловів у тексті; визначення й аналіз лексичних одиниць; редагування й доповнення текстів; виявлення слів, що сприяють або заважають ефективному спілкуванню; створення й оформлення власних висловлювань, зокрема запрошення, привітання, телефонної розмови відповідно до лексичних норм; діалог з автором/авторкою текстів; робота з особистим лексичним словником, щоденником особистісного зростання / «нечитацьким щоденником».
--	---	---

Фонетика. Графіка. Орфоепія. Орфографія

Зміст програми орієнтований на розвиток таких цінностей:

- усвідомлення української мови як важливого складника національної культури, унікальність якої виявляється в милозвучності, фонетичному багатстві та нормативності;
- повага до орфоепічних і орфографічних норм української літературної мови як основи ефективного спілкування та взаєморозуміння;
- відповідальне ставлення до власного усного й писемного мовлення, прагнення до його точності, грамотності та виразності;
- усвідомлення значення правильної вимови та наголошування й написання слів для успішної комунікації та запобігання непорозумінням;
- естетичне сприйняття української мови через усвідомлення її милозвучності та виражальних можливостей звукової системи;
- потреба дотримуватися мовних норм у різних життєвих ситуаціях, зокрема в освітньому та цифровому середовищах;
- уважне ставлення до слова, його звучання, написання та ролі у створенні змісту висловлення.

Очікувані результати	Зміст навчального предмета	Види навчальної роботи
Учень/учениця: - Чітко й правильно вимовляє звуки в процесі мовлення; - спостерігає за фонетичними явищами в мовленні, зокрема й на прикладі літературних творів [6 МОВ 4.1.2]; - аналізує мовлення за орфоепічними та орфографічними характеристиками [6 МОВ 3.3.2-4]; - вправно застосовує алфавіт; - знаходить й виправляє огріхи й помилки в змісті, будові й мовному оформленні власних висловлень [6 МОВ 3.3.1-1]; - застосовує знання правил орфографії й орфоепії для вдосконалення власного мовлення [6 МОВ 4.1.1]; - виявляє й аналізує орфографічні	Фонетика. Графіка. Орфоепія. Орфографія (50 годин) Повторення вивченого з фонетики, графіки, орфоепії й орфографії в 1-4 класах. Голосні й приголосні звуки. Голосні наголошені й ненаголошені. Особливості вимови ненаголошених голосних. Правопис ненаголошених [е] та [и]. Чергування голосних. Приголосні тверді й м'які, дзвінки й глухі. Вимова приголосних у корені слова. Чергування приголосних. Уподібнення й види уподібнень. М'якість і пом'якшення. Позначення м'якості	Організаційна діяльність: постановка цілей; складання плану дій; організація роботи; самоконтроль і рефлексія власної діяльності. Пізнавальна діяльність: зіставлення й порівняння звуків природи та звуків мовлення; аналіз вимови наголошених і ненаголошених звуків; виконання практичних вправ із використанням алфавіту; виокремлення помилок у користуванні алфавітом; добір прикладів застосування орфоепічних, орфографічних норм у повсякденному житті; розв'язання проблемних ситуацій, що виникають через порушення вимовних і правописних норм; виконання завдань із використанням орфоепічного, орфографічного словника і словника наголосів; вправи на редагування та правильне слововживання; виконання інтерактивних вправ, ребусів, кросвордів, завдань типу «Знайди місце», «Плутанина», «Коло думок» тощо.

помилки; - пояснює виправлення, покликаючись на вивчені правила [6 МОВ 3.3.1-2]; - вправно користується словниками; - відтворює зміст почутого тексту з дотриманням орфоепічних норм [6 МОВ 1.2.1]; - удосконалює письмовий текст (власний та чужий) [6 МОВ 3.3.2-4]; - характеризує вплив неправильного наголошування, вимови на сприйняття слухачем змісту почутого повідомлення [6 МОВ 1.5.3-1]; - дотримується орфоепічних, графічних, орфографічних норм у процесі вибору мовленнєвих засобів [6 МОВ 1.7.1-3]; - послуговується засобами милозвучності у власному мовленні [6 МОВ 1.7.2-1]; - розпізнає роль окремих звуків як виражальних засобів у тексті [6 МОВ 2.2.6-2]; - виявляє і виправляє помилки, допущені в тексті, з урахуванням засвоєних мовних норм [6 МОВ 3.3.1]	приголосних на письмі буквами ь, і, є, ю, я. Правила вживання м'якого знака у власне українських та іншомовних словах. Особливості української графіки (відповідність звуків і графічних знаків, звук [г] і буква ге). Звукове значення букв <i>я, ю, є, ї</i> та <i>щ</i>. Правила вживання апострофа (у власне українських та іншомовних словах). Наголос в українській мові. Склад. Правила перенесення слів з рядка в рядок. Милозвучність української мови (у/в; і/й/та; сь/ся) Спрощення в групах приголосних. Уживання <i>и/і</i> в словах іншомовного походження. Види помилок: орфоепічна, орфографічна, графічна. Орфоепічний словник. Словник наголосів. Орфографічний словник	Мовленнєва діяльність: читання вголос із дотриманням орфоепічних норм; усне висловлення про значення правильної вимови, наголошування та грамотного письма; обговорення впливу орфоепічних і орфографічних помилок на зміст повідомлення; складання усних і письмових творів-роздумів, розповідей про життєві ситуації; створення коротких подкастів або аудіоповідомлень з опертям на знання з фонетики та орфоепії. Текстова діяльність: читання тексту з дотриманням нормативної вимови звуків; переказування текстів, що містять звукові елементи природи; визначення слів, у яких зміна наголосу змінює граматичне або лексичне значення; виконання звукового аналізу окремих слів у тексті; виявлення й аналіз порушень милозвучності в текстах і усному мовленні; відтворення на письмі тексту, сприйнятого на слух; знаходження й аналіз графічних, орфоепічних та орфографічних помилок; визначення слів із розбіжностями між вимовою та написанням; редагування текстів із орфографічними помилками; перетворення звукових явищ докільця на художній текст; сприймання усного висловлення на задану тему з подальшим виявленням, аналізом та редагуванням орфоепічних помилок; виконання індивідуальних і групових проєктів; ведення щоденника особистісного зростання/ «нечитацького щоденника» як способу спостереження за звучанням слова й мовленням у повсякденному житті.
--	---	---

Відомості з синтаксису й пунктуації

Зміст програми орієнтований на розвиток таких цінностей:

- усвідомлення мови як основного засобу спілкування, порозуміння та співпраці між людьми;
- повага до співрозмовника, вміння чітко, логічно й зрозуміло висловлювати власні думки та почуття;
- відповідальне ставлення до побудови усних і письмових висловлень, дотримання норм сучасної української літературної мови;
- усвідомлення значення речення як основного засобу оформлення думки та передачі інформації;
- культура діалогу: уміння слухати співрозмовника, ставити запитання, аргументовано висловлювати власну позицію та вести конструктивне спілкування;
- повага до мовленнєвого етикету через правильне використання звертань, вставних слів та інших засобів ввічливого спілкування;
- усвідомлення ролі розділових знаків у забезпеченні точності, виразності та зрозумілості мовлення;
- уважність до змісту висловлення, уміння помічати й виправляти синтаксичні та пунктуаційні помилки;
- розвиток емоційного інтелекту, культури писемного й усного мовлення в реальному та цифровому середовищах.

Очікувані результати	Зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
Учень /учениця: - вирізняє синтаксичні одиниці у своєму та чужому мовленні, пояснює їхню суть [6 МОВ 4.1.2-1]; - порівнює та зіставляє синтаксичні одиниці за визначеними ознаками [6 МОВ 4.1.1-2]; - використовує різноманітні синтаксичні конструкції в різних повідомленнях у спеціальних (захищених) цифрових сервісах і соцмережах [6 МОВ 3.2.1-1]; - відтворює зміст почутого тексту з увагою до конкретних синтаксичних одиниць [6 УМД 1.2.1]; - визначає мету	Відомості із синтаксису та пунктуації (42 години) Повторення вивченого в 1-4 класах. Словосполучення. Відмінність словосполучення від слова й речення. Головне й залежне слово в словосполученні. Речення, його граматична основа (підмет і присудок). Другорядні члени речення: додаток, означення, обставина. Поняття про просте й складне речення Види речень за метою	Організаційна діяльність: постановка цілей; складання плану дій; впорядкування роботи; здійснення самоконтроль, рефлексія власної діяльності; корегування індивідуальної навчальної траєкторії. Пізнавальна діяльність: розмежування речень і словосполучень; складання власних прикладів словосполучень і речень; визначення ситуацій, у яких доречно використовувати окличні та питальні речення; аналіз ролі головних і другорядних членів речення; аргументування значущості розділових знаків; визначення комунікативних ситуацій, у яких необхідне використання однорідних членів; правильне інтонування речень із розділовими знаками в усному мовленні; відтворення інтонації діалогів і речень із прямою мовою тощо; реалізація проєктної роботи

повідомлення простим реченням [6 УМД 1.4.4]; - висловлює власні почуття і враження щодо зображених у тексті людей, подій, ситуацій, ставлення до них [6МОВ 2.3.2]; - характеризує емоційний стан літературного персонажа, його поведінки, вчинків засобами простого й складного речень, виявляючи толерантність	висловлення (розповідні, питальні, спонукальні); за емоційним забарвленням (окличні й неокличні). Пунктуаційна помилка. Речення з однорідними членами. Кома між однорідними членами. Звертання. Вставні слова Пряма мова. Діалог. Розділові знаки в реченнях із прямою мовою. Тире при діалозі	з опертям на знання із синтаксису та пунктуації. Мовленнєва діяльність: створення усного висловлення на задану тему; участь в обговоренні проблеми; гра «Так чи ні», «Постав запитання автору/авторці тексту»; створення усних і письмових текстів різних жанрів: згода, відмова, комплімент /захоплення, привітання, вивіска-запрошення, оголошення; створення короткого подкасту з опертям на знання про синтаксис та пунктуацію. Текстова діяльність: виконання вправ «Критичне читання», «Читай, аналізуй, узагальнюй», «Знайди зайве»; виписування з тексту ключових словосполучень, що відображають його зміст; заміна словосполучень у тексті; добір речень, які передають основну думку тексту або окремого абзацу; передавання змісту фрагмента тексту одним реченням; доповнення текстів однорідними членами; здійснення пунктуаційного аналізу тексту; складання речень, що передають емоційний стан людини в різних ситуаціях; створення речень оцінного характеру; укладання діалогу на основі прочитаного або почутого; відтворення ситуацій за допомогою речень із прямою мовою; передавання вражень від прочитаного чи почутого через речення з прямою мовою тощо; робота із щоденником особистісного зростання / «нечитацьким щоденником»
Повторення в кінці року (8 годин)		
6 клас		

ВСТУП

Зміст програми орієнтований на розвиток таких цінностей:

- усвідомлення української мови як важливого складника національної культури, духовної спадщини та громадянської ідентичності;
- повага до краси, милозвучності та виражальних можливостей української мови;
- потреба дбати про культуру власного мовлення, удосконалювати його точність, доречність і виразність;
- усвідомлення цінності багатого словникового запасу як засобу ефективного спілкування, навчання та самореалізації;
- інтерес до мовних скарбів українського народу, відображених у словах, фразеологізмах, художніх образах і текстах;
- відповідальне ставлення до вибору мовних засобів залежно від ситуації спілкування та комунікативної мети, дотримання мовних норм і засобів милозвучності;
- позитивне ставлення до читання як джерела збагачення словникового запасу та розвитку мовленнєвої культури, мовної творчості й самовираження.

Очікувані результати	Зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
Учень/учениця Організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); - характеризує деякі основні особливості структури та окремі деталі мовного оформлення нескладних у мовному плані невеликих текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів або уривків із них), що належать до різних стилів і жанрів [6 УМД 2.2.6]; - робить висновки на основі прочитаного нескладного в мовному плані тексту (зокрема художнього тексту, медіатексту або уривка з нього) [6 УМД 2.2.7]; - пояснює вплив мовних	Вступ (4 години) Українська мова: багатство, милозвучність, виражальні можливості. Милозвучність української мови. Лексичне багатство української мови. Українська мова як засіб самовираження, пізнання й спілкування	Організаційна діяльність: постановка мети й завдань, складання плану роботи; упорядкування власної діяльності; самоперевірка й самоаналіз результатів. Пізнавальна діяльність: дослідження особливостей милозвучності та виразності української мови; пошук і добір мовних прикладів, що розкривають її багатство та красу; аналіз мовних явищ. Текстова діяльність: виокремлення ознак тексту, його будови; виявлення змістового зв'язку між частинами тексту; виразне читання текстів; дослідження мовних і стилістичних особливостей текстів, зокрема ритму, мелодійності, милозвучності, співвідношення голосних і приголосних звуків; знаходження неологізмів, архаїзмів, історизмів, діалектизмів; визначення функцій префіксів і суфіксів у словотворенні; переказування

засобів у тексті на формування власного естетичного смаку [6 УМД 2.3.2-2]; - передає нескладні в мовному плані невеликі тексти (зокрема художні тексти, медіатексти або уривки з них) словесно (переказ, конспект), графічно (схема, таблиця тощо) [6 УМД 2.6.1]; - добирає доречні типові засоби милозвучності для оформлення невеликого типового власного висловлення [6 УМД 3.1.4- 2]; - виявляє і виправляє типові порушення правил милозвучності в мовленні, спираючись на засвоєні мовні норми [6 УМД 3.3.1]; - використовує знання про милозвучність, багатство української мови для вдосконалення власного мовлення [6 УМД 4.1.1]		текстів зі збереженням лексичного розмаїття; збагачення висловлень синонімами, фразеологізмами й іншими мовними засобами; робота із щоденником особистісного зростання / «нечитацьким щоденником». Мовленнєва діяльність: підготовка та виголошення усного висловлення на запропоновану тему; обговорення ролі й краси звучання української мови; добір доречних засобів милозвучності для оформлення власного висловлення, формулювання теми й підтеми тексту, виокремлення головних ознак художніх, науково- популярних текстів; написання есе на тему уроку.
--	--	--

Будова слова. Орфографія

Зміст програми орієнтований на розвиток таких цінностей:

- усвідомлення багатства словотвірних можливостей української мови як вияву її самобутності, виразності та розвитку;
- повага до мовних норм як важливої умови грамотного усного та писемного мовлення;
- відповідальне ставлення до власного мовлення, прагнення свідомо й грамотно використовувати мовні засоби;
- усвідомлення значення будови слова для точного розуміння його значення, походження та правильного написання;
- інтерес до мовних закономірностей, словотворчих процесів і розвитку словникового складу української мови;
- уважність до мовних явищ, уміння аналізувати структуру слова та пояснювати особливості його написання;
- усвідомлення ролі спільнокорених слів у забезпеченні зв'язності тексту та точності висловлення думок;

- розуміння значення словників і довідкових джерел як засобів самонавчання та мовного самовдосконалення.

Очікувані результати	Зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
Учень / учениця: організовує свою роботу: мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує; - доречно використовує в мовленні вивчені мовні одиниці [6 УМД 1.7.2]; - використовує знання про будову слова для вдосконалення власного мовлення [6 УМД 4.1.1]; - добирає потрібні мовні засоби, дотримуючись основних мовних норм, ураховуючи роль значущих частин слова [6 МОВ 3.1.4]; - спостерігає за значущими частинами слова в мовленні, зокрема й на прикладі літературних творів [6 МОВ 4.1.2]; - складає та оформлює невелике типове власне висловлення з використанням вивчених мовних одиниць [6 УМД 3.1.4-1]; - знаходить і виправляє типові помилки у змісті тексту, будові слова, написанні значущих частин слова [6 УМД 3.3.1-1]; - висловлює власні почуття та	Будова слова. Орфографія (16 годин) Повторення вивченого раніше про будову слова: форми слова і спільнокореневі слова Спільнокореневі слова як засіб зв'язку речень у тексті. Значущі частини слова: основа (корінь, суфікс, префікс) і закінчення – значущі частини слова Закінчення. Незмінні й змінні слова. Написання префіксів з-, зі-, с-, роз-, без-, пре-, при-, при-. Правила написання букв е, и, і в суфіксах -ечок-, -ечк-, -ичок-, -ичк-, -інн-(я), -ення-(я), -инн-(я), -ив-(о), -ев-(о). Антонімічні префікси й суфікси Розбір слова за будовою	Організаційна діяльність: визначення мети діяльності, планування послідовності роботи; організація власної навчальної діяльності; самоконтроль, самооцінювання результатів, аналіз виконаної роботи. Пізнавальна діяльність: засвоєння та практичне використання правил правопису значущих частин слова; установлення спільного лексичного значення споріднених слів різних частин мови; розрізнення спільнокореневих слів і граматичних форм одного слова; визначення змінюваних і незмінюваних слів; добір споріднених слів до поданих лексем; виконання морфемного аналізу слів; з'ясування ролі префіксів і суфіксів у словотворенні, утворенні синонімів, антонімів та наданні словам емоційно-експресивного забарвлення; визначення мовних ситуацій, у яких необхідне застосування набутих знань; пояснення значення закінчення у творенні словоформ; виконання вправ на закріплення орфографічних норм; виявлення та аналіз помилок, спричинених порушенням правил правопису; використання орфографічного словника; обґрунтування власних суджень і висновків. Текстова діяльність: знаходження в текстах споріднених слів і різних форм одного слова; слухання, читання та створення текстів із використанням слів, що мають суфікси емоційно-оцінного значення; виявлення й аналіз

враження щодо зображених у тексті (художньому тексті, медіатексті тощо) людей, подій, ситуацій, ставлення до них, використовуючи слова з суфіксами, що надають слову емоційного забарвлення та виразності [6 МОВ 2.3.2]; - редагує текст, уникаючи скупчення спільнокореневих слів; редагує текст, уникаючи невиправданого повторення спільнокореневих слів, знаходить і виправляє недоліки в змісті, будові й мовному оформленні власних висловлень [6 МОВ 3.3.1-1]; користується орфографічним словником для перевірки написання слів і вдосконалення власного мовлення [6 МОВ 4.1.1]		мовленнєвих недоліків, пов'язаних із невдалим уживанням спільнокореневих слів або словоформ; редагування речень і текстів; створення власних висловлень із дотриманням орфографічних норм та вимог до оформлення письмового мовлення; робота із щоденником особистісного зростання /«нечитацьким щоденником». Мовленнєва діяльність: підготовка та представлення усного висловлення на запропоновану тему; пояснення ролі значущих частин слова у творенні й зміні слів; розрізнення важливої й другорядної інформації, фактів та суджень; добір мовних засобів відповідно до теми, мети й ситуації спілкування; створення коротких усних і письмових висловлень із використанням спільнокореневих слів, антонімічних префіксів і суфіксів, зокрема створення колажу на тему «Українське слово: будова, значення, виразність»); презентація результатів мовних спостережень.
---	--	---

Словотвір. Орфографія

Зміст програми орієнтований на розвиток таких цінностей:

- усвідомлення словотвірного багатства української мови як важливого складника національної культурної спадщини та мовної самобутності;
- повага до українського слова, його походження, структури та ролі у творенні нових значень;
- відповідальне ставлення до грамотного використання словотвірних і орфографічних норм у власному мовленні;
- усвідомлення значення словотвору як засобу розвитку мови, відображення суспільних змін, наукового поступу та культурного життя народу;
- інтерес до мовотворчих процесів, дослідження походження слів і способів їх творення;
- уважність до мовних явищ, уміння аналізувати словотвірну будову слів та пояснювати особливості їх написання та доречно використовувати словотвірні ресурси української мови;

- розуміння ролі складних і складноскорочених слів у сучасній комунікації, науковому та суспільному житті; - виховання потреби вдосконалювати власне мовлення шляхом свідомого добору слів, утворених різними способами словотворення; - готовність застосовувати набуті знання про словотвір у навчальній діяльності, повсякденному спілкуванні та цифровому середовищі.		
Очікувані результати	Зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
Учень / учениця: - організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує, - обирає комунікативно доцільний варіант слова з опорою на знання про способи словотворення (розвивальний, <i>а не розвиваючий</i>); - виявляє власні мовні вподобання в доборі мовних засобів [6 МОВ 4.2.1]; - збагачує власне мовлення, послуговуючись різноманітними джерелами [6 МОВ 4.2.4]; - використовує словотвірні засоби для передання власних емоцій, створення комфортної атмосфери [6 МОВ 1.8.3-1]; - записує власні міркування з використанням виучуваного мовного явища [6 МОВ 3.1.1-1]; - складає та оформлює власне висловлення згідно з усталеними словотвірними нормами [6 МОВ 3.1.4-1]; - виявляє і виправляє	Словотвір. Орфографія (20 годин) Повторення вивченого у 3-4 класах Словотвір. Змінювання і творення слів. Твірне слово. Основні способи словотворення: префіксальний, суфіксальний, префіксально-суфіксальний, безафіксний, складання основ (або слів), аббревіатури, перехід слів з однієї частини мови в іншу. Творення і правопис складноскорочених слів. Складні слова. Сполучні <i>о, е в</i> складних словах. Правопис складних слів разом, із дефісом, окремо. Написання слів з пів, напів, полу. Словотвірний ланцюжок. Зміни приголосних під час творення слів: - іменників із суфіксом - <i>ин-(а)</i> від прикметників на - <i>ський, -цький</i>; - іменників із суфіксами	Організаційна діяльність: визначення мети навчальної роботи; складання плану дій; висування припущень щодо результатів діяльності; організація виконання завдань; самоконтроль, самооцінювання й аналіз власних досягнень. Пізнавальна діяльність: дослідження способів словотворення та стилістичних можливостей словотвірних засобів; побудова словотвірних ланцюжків; утворення й правильне написання іменників із суфіксами - <i>ин(а), -ств(о), -зтв(о), -цтв(о)</i>, а також прикметників із суфіксами - <i>ськ-, -цьк-, -зьк-</i>; творення та правопис складних і складноскорочених слів, доцільне використання їх у мовленні; пояснення значення й функцій складних слів у процесі спілкування; виконання завдань із використанням орфографічного словника та інших довідкових джерел. Текстова діяльність: аналіз ролі слів з емоційно-експресивними суфіксами в текстах; знаходження та характеристика вивчених мовних одиниць; удосконалення текстів шляхом уведення слів, утворених різними способами словотворення; редагування текстів із поясненням доцільності використання словотвірних засобів; створення власних письмових висловлень, зокрема есе, із застосуванням вивченого мовного

помилки, допущені в тексті, спираючись на засвоєні мовні норми [6 МОВ 3.3.1]; - добирає потрібні словотвірні засоби, дотримуючись основних мовних норм [6 МОВ 3.1.4]; - імпровізує з окремими художніми засобами (словотвірними) [6 МОВ 4.2.2]; - створює невеликі типові повідомлення / медіатексти в захищених цифрових сервісах і соцмережах щодо проблем, пов'язаних з особистим досвідом та освітньою діяльністю, використовуючи складноскорочені слова [6 МОВ 3.2.1]	-ств-(о), -зтв-(о), -цтв-(о); прикметників із суфіксами -ськ-, -цьк-, -зськ-. Словотвірний розбір слова	матеріалу; робота із щоденником особистісного зростання / «нечитацьким щоденником». Мовленнєва діяльність: підготовка та виголошення усного висловлення на задану тему; надання усних коментарів, пояснень і міркувань щодо порушених питань; складання усного й письмового тексту-опису в художньому стилі, тексту-розповіді про випадок із власного життя; переказування текстів, усвідомлення особливостей переказу як вторинного тексту різних стилів і жанрів.
--	--	---

Морфологія. Орфографія

Зміст програми орієнтований на розвиток таких цінностей:

- усвідомлення української мови як цілісної системи, у якій кожна частина мови виконує важливу роль у творенні та передаванні думки;
- повага до мовних норм і закономірностей як основи грамотного та ефективного спілкування;
- відповідальне ставлення до власного усного й писемного мовлення через свідоме використання різних частин мови;
- усвідомлення значення слова як основного засобу вираження думок, почуттів, оцінок і ставлення до навколишнього світу;
- інтерес до мовних явищ, спостереження за функціонуванням самостійних і службових частин мови в різних ситуаціях спілкування;
- уважність до змісту висловлення, уміння добирати мовні засоби відповідно до мети та умов комунікації;
- усвідомлення ролі службових частин мови у забезпеченні зв'язності, точності та логічності висловлення;
- прагнення дотримуватися орфографічних норм, помічати й виправляти помилки у власному та чужому мовленні.

Очікувані результати	Зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
----------------------	----------------------------	----------------------------

Учень /учениця: - організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); - розмежовує за конкретними ознаками самостійні й службові частини мови; - виокремлює слова, визначає частину мови, пояснює їхню суть [6 УМД 4.1.2-1]. - створює невеликі типові повідомлення на спеціальних цифрових сервісах і в соціальних мережах, використовуючи самостійні і службові частини мови [6 МОВ 3.2.1-1]; - створює та самостійно презентує в простий спосіб тексти визначеної тематики, комунікативно доречно використовуючи самостійні частини мови [6 МОВ 3.1.2]; - збагачує власне мовлення, використовуючи різні джерела [6 МОВ 4.2.4]; -критично ставиться до власної мовленнєвої діяльності, обирає доцільні способи вдосконалення власного мовлення [6 МОВ 3.3.3].	Морфологія. Орфографія. (10 годин) Повторення вивченого про самостійні частини мови в початкових класах. Загальна характеристика частин мови. Службові частини мови. Вигук	Організаційна діяльність: постановка навчальної мети; висунення припущень щодо виконання завдань; планування послідовності роботи; організація власної діяльності; самоконтроль, самооцінювання та аналіз отриманих результатів; унесення коректив у власну траєкторію розвитку. Пізнавальна діяльність: класифікація спільнокореневих слів за належністю до різних частин мови; групування службових частин мови відповідно до їхнього призначення в мовленні; добір і створення власних прикладів для ілюстрування мовних явищ; узагальнення та систематизація мовного матеріалу. Текстова діяльність: визначення частин мови в текстах за їхніми лексичними та граматичними ознаками; виписування мовних одиниць із поясненням їхньої належності до певної частини мови; удосконалення текстів шляхом усунення надмірного повторення службових слів; конструювання речень із використанням вивчених мовних засобів; написання есе та інших творчих робіт; робота із щоденником особистісного зростання / «нечитацьким щоденником». Мовленнєва діяльність: створення усного висловлення на запропоновану тему; висловлення власної позиції та усний коментар щодо обраної проблеми; участь в обговоренні мовних і суспільних питань; добір і пошук інформації з різних доступних джерел на запропоновану тему; участь у різних видах спілкування; дотримання етикетних норм
--	---	---

		живого й віртуального спілкування.
Іменник Зміст програми орієнтований на розвиток таких цінностей: • усвідомлення ролі іменника як частини мови, що допомагає називати предмети, явища, почуття, людей та об'єкти навколишнього світу; • повага до української мови як засобу збереження історичної пам'яті, культурної спадщини та національної ідентичності; • відповідальне ставлення до власного мовлення через дотримання граматичних і правописних норм уживання іменників; • усвідомлення значення власних назв як важливих носіїв культурної, історичної та географічної інформації; • повага до особистості людини через правильне написання й уживання імен, прізвищ, імен по батькові та інших власних назв; • уважність до мовних явищ, уміння помічати особливості значення, граматичних ознак і правопису іменників; • потреба використовувати багатство іменникової лексики для точного, змістовного та виразного висловлення думок; • толерантне й шанобливе ставлення до представників різних народів, культур і соціальних груп через коректне використання назв осіб; • прагнення аналізувати, редагувати й удосконалювати власне мовлення на основі знань про граматичні особливості іменника.		
Очікувані результати	Зміст навчального предмета	
Учень/учениця: - організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); - вирізняє окремі ознаки іменників, пояснює їхню суть [6 МОВ 4.1.2-1]; - порівнює та зіставляє іменники за визначеними ознаками [6 МОВ 4.1.1-2]; - спостерігає та виявляє окремі групи іменників у власному мовленні та в літературних творах [6 МОВ 4.1.2]; - використовує знання про	Іменник (25 годин) Іменник як самостійна частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники загальні й власні, конкретні та абстрактні, назви істот та неістот. Велика буква та лапки у власних назвах. Збірні іменники. Рід іменників. Іменники спільного роду. Рід незмінюваних іменників. Число іменників. Іменники, що мають форми тільки однини або тільки множини. Відмінки іменників.	Організаційна діяльність: визначення навчальної мети; планування послідовності дій; організація виконання завдань; самоконтроль і самооцінювання результатів діяльності; аналіз власних досягнень і труднощів. Пізнавальна діяльність: визначення іменників за їхніми лексичними та граматичними ознаками; виокремлення морфем у складі іменників; розрізнення назв конкретних і абстрактних понять, істот та неістот; класифікація іменників за різними критеріями; пояснення правил написання відмінкових закінчень іменників; виконання морфологічного розбору; дослідження особливостей написання власних назв із великої літери; визначення синтаксичних функцій іменників у реченні;

іменник для вдосконалення власного мовлення [6 МОВ 4.1.1]; - виявляє власні мовні вподобання під час добору іменників [6 МОВ 4.2.1]; - виявляє і виправляє помилки, допущені в тексті, з урахуванням засвоєних правил [6 МОВ 3.3.1]; - творчо використовує іменники як творчий засіб, обґрунтовуючи власний вибір [6 МОВ 4.2.1-1]; - критично ставиться до власної мовленнєвої діяльності, обирає доцільні способи вдосконалення власного мовлення [6 МОВ 3.3.3]; - збагачує власне мовлення іменниками, використовуючи різні джерела [6 МОВ 4.2.4]	Поділ іменників на відміни й групи. Відмінювання іменників I відміни. Відмінювання іменників II відміни. Особливості відмінювання іменників чоловічого роду в родовому відмінку. Відмінювання іменників III – IV відмін. Відмінювання іменників, що мають форму лише множини. Написання й відмінювання чоловічих і жіночих прізвищ, імен по батькові, <i>Не</i> з іменниками. Правопис складних іменників. Назви осіб за національною ознакою, місцем проживання, професією	аналіз уживання іменників у текстах різних стилів; добір іменників відповідно до стилю висловлення; визначення ситуацій спілкування; використання словників і довідкової літератури для з'ясування лексичного значення, правопису й уживання іменників; подання відомостей про іменник у вигляді схем, таблиць, моделей та інших графічних засобів; Текстова діяльність: аналіз ролі іменників як назв предметів, явищ і понять у тексті; тлумачення лексичного значення іменників у конкретному контексті; визначення теми та основної думки висловлення; добір ключових слів; пошук необхідної інформації в тексті та її відтворення за допомогою схем, таблиць, планів, карт або ілюстрацій; удосконалення текстів шляхом доречного використання іменників та розширення словникового запасу; робота із щоденником особистісного зростання / «нечитацьким щоденником». Мовленнєва діяльність: переказування текстів із творчими доповненнями; виразне читання художніх та навчальних текстів; створення усних висловлень на визначену тему; участь у мовленнєвих ситуаціях із використанням вивчених мовних засобів; складання дописів у соцмережах про людей-інноваторів, талановитих і неординарних особистостей.
Прикметник Зміст програми орієнтований на розвиток таких цінностей: усвідомлення прикметника як важливого засобу точного, образного й емоційно насиченого відображення навколишнього світу;		

- повага до багатства й виражальних можливостей української мови через використання різноманітних прикметників у мовленні;
- потреба добирати мовні засоби відповідно до змісту висловлення, ситуації спілкування та комунікативної мети;
- усвідомлення ролі прикметників у створенні художніх образів, передаванні вражень, почуттів і ставлення до людей, подій та явищ;
- розвиток естетичного смаку, творчих здібностей і мовленнєвої уяви через сприймання та використання образного слова;
- уважність до мовних явищ, уміння розрізняти смислові відтінки слів і свідомо використовувати їх у мовленні;
- відповідальне ставлення до грамотного використання прикметників, дотримання граматичних і орфографічних норм сучасної української літературної мови;
- культура спілкування, що виявляється у використанні мовних засобів для доброзичливої та етичної взаємодії між людьми.
-

Очікувані результати	Зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
Учень/учениця: - організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); - вирізняє окремі ознаки прикметників, пояснює їхню суть [6 МОВ 4.1.2-1]; - спостерігає та виявляє окремі групи прикметників у власному мовленні та в літературних творах [6 МОВ 4.1.2]; - обирає комунікативно доцільний варіант слова з опорою на знання про частини мови, їхні функції в мовленні; - виявляє власні мовні вподобання в доборі мовних засобів [6 МОВ 4.2.1]; - використовує знання про прикметник для вдосконалення власного мовлення [6 МОВ 4.1.1]; - виявляє власні мовні	Прикметник (20 годин) Прикметник як самостійна частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Групи прикметників за значенням: якісні, відносні, присвійні. Перехід прикметників з однієї групи в іншу. Форми прикметників. Ступені порівняння якісних прикметників, творення Відмінювання прикметників. Прикметники твердої, м'якої груп та –лиций. Способи творення прикметників. Написання -н- і -нн- у прикметниках. Написання складних прикметників разом і через дефіс.	Організаційна діяльність: визначення мети навчальної роботи; планування етапів виконання завдань; організація власної діяльності; самоконтроль та самооцінювання; аналіз результатів навчання й рефлексія; унесення коректив у власну навчальну траєкторію. Пізнавальна діяльність: визначення прикметників за лексичними та граматичними характеристиками; виокремлення значущих частин слова в прикметниках; установа синтаксичної функції прикметників у реченні; утворення форм вищого та найвищого ступенів порівняння якісних прикметників; пояснення правопису суфіксів і закінчень прикметників; виконання морфологічного та словотвірного аналізу; використання словників для уточнення значень слів і норм правопису; дослідження особливостей нормативного вживання прикметників у різних мовленнєвих ситуаціях; розподіл прикметників на якісні, відносні та присвійні; добір прикметників-синонімів для точнішої

вподобання під час добору прикметників [6 МОВ 4.2.1]; - збагачує власне мовлення прикметниками як засобами художньої виразності [6 МОВ 1.7.2]; - характеризує основні особливості мовного оформлення текстів (художніх текстів, медіатекстів тощо), що належать до різних стилів і жанрів [6 МОВ 2.2.6].	Написання <i>не</i> з прикметниками.	характеристики предметів, явищ і ознак; узагальнення та систематизація знань про прикметник. Текстова діяльність: удосконалення текстів шляхом уведення якісних і відносних прикметників; пояснення доцільності використання коротких форм прикметників у певних контекстах; збагачення висловлень епітетами для підвищення образності та виразності мовлення; аналіз дотримання орфографічних і граматичних норм у текстах; редагування речень і зв'язних висловлень; знаходження потрібної інформації в тексті та її подання у вигляді схем, планів, таблиць, моделей, карт або ілюстрацій; складання речень і написання есе з використанням вивчених мовних засобів; доречне застосування прикметників як важливого засобу зв'язності та виразності тексту; робота із щоденником особистісного зростання / «нечитацьким щоденником». Мовленнєва діяльність: створення усних висловлень на запропоновану тему; аргументоване висловлення власної думки; участь в обговореннях із використанням різних груп прикметників; усний опис предметів, явищ і подій із дотриманням норм сучасної української літературної мови; добір текстової, графічної, звукової інформації на різні теми; визначення достовірності /недостовірності інформації.
Числівник Зміст програми орієнтований на розвиток таких цінностей: • усвідомлення ролі числівників як важливого засобу пізнання світу, опису кількісних та порядкових характеристик предметів, явищ і подій;		

- повага до точності й достовірності інформації через правильне використання числівників у мовленні;
- відповідальне ставлення до мовлення через дотримання граматичних і орфографічних норм уживання числівників;
- усвідомлення значення числівників у повсякденному житті під час позначення часу, дат, відстаней, віку, вартості та інших кількісних показників;
- потреба грамотно використовувати числівники у навчальній діяльності, побутовому, офіційному та цифровому спілкуванні;
- уважність до мовних явищ, уміння правильно узгоджувати числівники з іменниками та доречно використовувати їх у різних комунікативних ситуаціях;
- розвиток логічного мислення і критичного сприймання інформації через аналіз кількісних даних, дат і часових позначень;
- відповідальність за точність передавання інформації в усному, писемному та цифровому спілкуванні.

Очікувані результати	Зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
Учень/учениця: - Організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); - виокремлює та розрізняє числівники за різними ознаками [6 МОВ 4.1.1-1]; - добирає потрібні числівники для створення власних текстів, дотримується мовних норм [6 МОВ 3.1.4]; - виявляє і виправляє помилки, допущені в тексті, з урахуванням засвоєних мовних норм [6 МОВ 3.3.1]; - спостерігає за числівниками в мовленні, зокрема на прикладі літературних творів [6 МОВ 4.1.2]; - переказує зміст тексту (художнього тексту, медіатексту тощо), в різний	Числівник (20 годин) Числівник як самостійна частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Групи числівників за значенням і за будовою. Відмінювання та написання числівників. Узгодження числівників з іменниками. Уживання числівників на позначення дат і часу.	Організаційна діяльність: постановка навчальних цілей; планування етапів роботи; організація власної діяльності; самоконтроль і самооцінювання; аналіз результатів виконаної роботи. Пізнавальна діяльність: визначення числівників за лексичними та граматичними ознаками; розмежування числівників і споріднених слів інших частин мови; розпізнавання кількісних і порядкових, простих, складних та складених числівників; відмінювання числівників у різних граматичних формах; виконання морфологічного аналізу; використання числівників для позначення кількості предметів, порядку під час лічби, дробових величин та орієнтовної кількості; моделювання комунікативних ситуацій, у яких необхідне вживання числівників; дослідження особливостей використання числівників у наукових, офіційно-ділових, інформаційних і медійних текстах; правильне оформлення дат і часових позначень; добір прислів'їв, приказок, афоризмів і крилатих висловів із числівниками;

спосіб відповідно до завдання [6 МОВ 2.6.1-1]; - створює й самотійно презентує невеликі типові тексти (зокрема художні тексти, медіатексти) на відому тематику, у яких є числівники [6 МОВ 3.1.4]; - висловлюється в захищеному цифровому середовищі щодо проблем, пов'язаних із власним життєвим досвідом і сферою інтересів [6 МОВ 3.2.1-2]		узагальнення та систематизація знань про числівник. Текстова діяльність: пошук інформації в тексті та її подання у вигляді схем, таблиць, планів, моделей, карт або ілюстрацій; складання речень і зв'язних текстів із використанням різних видів числівників; створення діалогів, що містять точні часові вказівки, дати та кількісні характеристики; редагування висловлень із метою правильного й доречного вживання числівників; використання числівників як засобу логічної організації тексту; робота зі щоденником особистісного зростання /«нечитацьким щоденником». Мовленнєва діяльність: виразне читання текстів і речень із числівниками в різних відмінкових формах; підготовка усних повідомлень із використанням числівників; участь у діалогах та обговореннях, що передбачають точне передавання кількісної інформації; усний опис подій, фактів і явищ із використанням числових даних; побудова усної розгорнутої відповіді; представлення результатів спостережень, досліджень і навчальних проєктів із використанням числівників.
Займенник Зміст програми орієнтований на розвиток таких цінностей: • усвідомлення ролі займенників як важливих засобів мовленнєвої економії, зв'язності та точності висловлення думок; • відповідальне ставлення до власного мовлення через дотримання граматичних і орфографічних норм уживання займенників; • культура спілкування через коректне використання особових займенників у різних комунікативних ситуаціях; • повага до співрозмовника, уміння будувати доброзичливу й етичну комунікацію засобами мови; • уважність до змісту висловлення, уміння уникати двозначності, неточності й невинуватених повторів у мовленні;		

• усвідомлення значення мовленнєвого етикету та ролі мовних засобів у встановленні конструктивних взаємин між людьми; • критичне ставлення до добору мовних засобів, їхніх функцій і доцільності використання в різних ситуаціях спілкування; • потреба редагувати й удосконалювати власні та чужі тексти для досягнення точності, логічності, зв'язності й комунікативної доцільності мовлення.		
Очікувані результати	Зміст навчального предмета	Види навчальної діяльності
Учень/учениця: - організовує свою діяльність (мотивує, ставить цілі, планує, прогнозує, контролює, здійснює рефлексію, коригує); - застосовує знання на практиці; - дотримується орфографічних норм у процесі вибору мовленнєвих засобів [6 МОВ 1.7.1-3]; - застосовує знання правил орфографії для вдосконалення власного мовлення [6 МОВ 4.1.1]; - спостерігає за етикетними функціями займенника в чужому мовленні й тексті літературного твору [6 МОВ 4.2.1]; - добирає потрібні займенники, дотримується основних мовних норм [6 МОВ 3.1.4]; - перефразовує репліки в діалозі [6 МОВ 1.2.1-3]	Займенник (20 годин) Займенник як самостійна частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди займенників. Відмінювання займенників усіх розрядів. Написання разом і з дефісом неозначених займенників. Правопис заперечних займенників.	Організаційна діяльність: визначення мети навчальної діяльності; планування послідовності виконання завдань; організація власної роботи; самоконтроль, самооцінювання та рефлексія результатів навчання. Пізнавальна діяльність: визначення займенників за лексико-граматичними ознаками; установлення належності займенників до відповідних розрядів; дослідження ролі займенників у мовленнєвому етикеті; виконання морфологічного аналізу займенників; використання в мовленні синонімічних неозначених займенників; добір комунікативних ситуацій для доречного вживання форм «ти» та «Ви»; моделювання ситуацій спілкування, що потребують дотримання етикетних норм уживання займенників; аналіз особливостей використання займенників <i>він, вона, вони</i> в присутності осіб, яких вони позначають; узагальнення знань про функції займенників у мовленні. Текстова діяльність: редагування текстів шляхом заміни невиправданих повторів займенниками; аналіз художніх текстів щодо особливостей уживання займенників; виразне читання текстів; використання займенників як засобу зв'язності тексту та забезпечення логічного і граматичного зв'язку між

		реченнями за допомогою займенників; створення й удосконалення власних висловлень із доречним використанням займенникових форм; робота із щоденником особистісного зростання / «нечитацьким щоденником». Мовленнєва діяльність: виразне читання текстів різних стилів; підготовка та виголошення усних висловлень на запропоновану тему; участь у мовленнєвих ситуаціях із дотриманням норм мовленнєвого етикету та доречним використанням займенників; робота з різними джерелами інформації, визначення актуальності й несуперечливості інформації; складання дописів у соціальних мережах; добір мовних засобів, що сприяють толерантному спілкуванню та запобігають мовній агресії.
Повторення вивченого в кінці року (5 годин)		

Види, форми та способи оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів навчання учнів здійснюється у формах поточного та підсумкового оцінювання. Підсумкове оцінювання може бути тематичним, семестровим або річним.

Для визначення рівня засвоєння навчального матеріалу досягнення очікуваних результатів можуть використовуватися різні форми оцінювання:

- **усне оцінювання** – індивідуальне, групове або фронтальне опитування учнів; участь у діалогах, обговореннях, презентація власних висловлень;
- **письмове оцінювання** – виконання самостійних і контрольних робіт, тестових завдань, робота з текстовими матеріалами, створення письмових висловлень;
- **цифрове оцінювання** – виконання онлайн-завдань, тестування з використанням електронних ресурсів, створення цифрових і мультимедійних продуктів;
- **практичне оцінювання** – виконання дослідницьких завдань, мовних мінідосліджень, проєктів, практичних робіт і творчих завдань.

Особливе значення має формувальне оцінювання, що передбачає спостереження за наявним поступом учнів/учениць, надання зворотного зв'язку, самооцінювання, взаємооцінювання та коригування подальшої навчальної діяльності.

Педагогічні працівники самостійно обирають форми, зміст і методи оцінювання відповідно до навчальних цілей, очікуваних результатів, освітніх потреб учнів та принципів академічної свободи.

Використані джерела

Законодавчі, нормативно-правові джерела

Про академічну доброчесність : Закон України від 18.12.2025 № 4742-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text> (дата звернення: 13.06.2026).

Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 07.02.2026).

Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 07.02.2026).

Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України від 13.12.2022 №2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20> (дата звернення: 07.02.2026).

Державний стандарт базової середньої освіти : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 03.06.2026).

Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 / Г. Бичко, Т. Вакуленко, Т. Лісова, М. Мазорчук, В. Терещенко, С. Раков, В. Горох та ін. ; за ред. В. Терещенка та І. Клименко ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ, 2023. URL: <https://ukrtest.org.ua/PISA2022-report.pdf> (дата звернення: 12.05.2026).

Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти : затв. наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235 ; у редакції наказу МОН України від 09.08.2024 № 1120. Київ, 2024. 39 с. URL: <https://surl.li/odtotu> (дата звернення: 12.05.2026).

Український правопис : стандарт державної мови : офіційне видання. Київ : Національна комісія зі стандартів державної мови, 2026. URL: <https://mova.gov.ua/storage/app/sites/19/2026/rishennja-komisiji/01-03/sdm-ukrayinskii-pravopis-vidannia.pdf> (дата звернення: 12.05.2026).

Науково-методичні джерела

Богданець-Білоskalенко Н., Фідкевич О. Проблемні аспекти формування читацької грамотності учнів 5–6-х класів. Український педагогічний журнал. 2025. № 3. С. 156–163. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2025-3-156-163>.

Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Ключові акценти уроку української мови в Новій українській школі. *Український педагогічний журнал*. 2024. № 4. С. 144–151. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-4-144-151>

Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Конструювання змісту навчання української мови на базовому предметному етапі навчання в умовах компетентнісної освіти. Вісник Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені Академіка Степана Дем'янчука. Серія: Педагогіка та психологія. 2025. № 4. С. 79–84. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-2021/2025-4-11>

Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти : у редакції 2023 року : затв. наказом

Міністерства освіти і науки України від 10.10.2023 № 1226. URL: <https://drive.google.com/file/d/1xIIY5Ja2rMBHHxFC9bMSOtfG4VSZuMuw/view>

Голуб Н. Б., Горошкіна О. М. Особливості оцінювання навчальних досягнень з української мови учнів Нової української школи. Український педагогічний журнал. 2025. № 3. С. 164–177. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2025-3-164-177>.

Грона Н. В., Климович С. М., Соломахін А.Ф., Семеног О. М., Ячменик М. М. Практикум із медіаграмотності для ЗВО: навчально-методичний посібник з неформальної освіти: електронне видання / Н. В. Грона та ін.; за заг. ред. О.М. Семеног, М.М. Ячменик. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2024. 228 с. URI: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/14949>

Грона Н., Семеног О. Есе як сучасний інструмент текстотвірної діяльності здобувачів освіти: формування особистої позиції та творчого мислення. Педагогічна освіта в сучасній соціокультурній парадигмі : колективна монографія / за заг. ред. П. М. Бойчука. Луцьк : Вежа-Друк, 2025. С. 175–230.

Денисюк Ж. З. Українська культурна ідентичність як основа національної стійкості та культурної політики. Культурологічний альманах. 2025. № 1. С. 309–315. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.35>.

Караман С. О., Караман О. В. Реалізація освітньо-розвивального ресурсу дидактичної гри у формуванні математичної компетентності здобувачів освіти під час опрацювання прикладних аспектів фонетики й орфоєпії української мови. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2025. № 4. С. 52–59. ISSN 2786-4707. DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2025.4.8>

Караман С. О., Філонова Н. А. Проектне навчання як засіб підвищення мотивації учнів 5–6 класів на уроках української мови в умовах освітніх втрат. *Теоретична і дидактична філологія*. 2024. Вип. 38. С. 77–90. DOI: <https://doi.org/10.31470/2309-1517-2024-38-77-90>

Масенко Л. Т. Мовна стійкість і мовна стабільність. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3afcd948-28ac-4915-b54c> (дата звернення: 07.02.2026).

Методика навчання української мови. Термінологічний словник / за ред. О. Горошкіної. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. 150 с.

Методика навчання української мови в школі : навч. посіб. для здобувачів вищ. освіти / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; авт.-уклад. О.О.Маленко. Вид. 3-тє, змін. й допов. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2025. 160 с. : іл. URI: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/20201>

Методика навчання української мови учнів 5–6 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин в умовах багатомовної освіти : навч.-метод. посіб. / Н. Богданець-Білооскаленко, В. Атаманчук, О. Караман, С. Караман, О. Фідкевич, Л. Шевчук ; за ред. Н. Богданець-Білооскаленко. Київ : Педагогічна думка, 2025. 168 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746846/1/Posibnyk-Metodyka-ukr-movy-natsmensh.pdf>. ISBN 978-966-644-768-8.

Семеног О.М. Навчання української мови і літератури у вимірах ключових компетентностей: методичний посібник. Суми : Вид-во СумДПУ, 2023. 212 с. <http://surl.li/njpqi>

Семеног О. М., Грона Н. В. Національно-культурний складник змісту підготовки майбутніх учителів – українських філологів в умовах воєнного часу. Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія. 2026. № 13. С. 115–124. DOI: <https://doi.org/10.32782/philspu/2026.13.18>.

Семеног О., Дятленко Т. Дорожня карта навчання за підручником «Українська мова. 5 клас». 2022. https://olesya12142111.blogspot.com/2026/06/5.html#google_vignette

Семеног О., Дятленко Т., Калинич О. Дорожня карта за підручником «Українська мова» для 6 класу закладів загальної середньої освіти / автори підручника: О. Семеног, О. Калинич, Т. Дятленко, М. Білясник, В. Волницька. Тернопіль : Астон, 2023. URL: https://aston.te.ua/userfiles/file/semenog_dyatlenko_kalinich_dorozhnya_karta.pdf

Семенов О., Дятленко Т., Калинич О. Підготовка майбутніх учителів української мови і літератури до навчання учнів у НУШ. Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія. 2023. Вип. 4. С.90-97. DOI: <https://doi.org/10.32782/philspu/2023.4.18>

Семенов О. М., Плужник Ю. В. Підготовка вчителя до формування читацької грамотності учнів НУШ: теорія і практика : монографія : за ред. О. Семенов. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2024. 149с. URI: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/15689>

Електронні освітні ресурси

Освіта для життя: вебсайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://educationforlife.mon.gov.ua/> (дата звернення: 11.06.2026).

МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

Олена Семеног
Олеся Калинич
Тетяна Дятленко
Юлія Гарюнова

**ДОРОЖНЯ КАРТА НАВЧАННЯ
ЗА ПІДРУЧНИКОМ «УКРАЇНСЬКА МОВА»**

Олеся Калинич Олена Семеног

Тетяна Дятленко Юлія Гарюнова

для 5 класу закладів загальної середньої освіти
під час апробації у 2026/2027 навчальному році

Видавництво «Астон»
Тернопіль, 2026